

ДРАМСКА БАШТИНА

ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА

Александар Илић
по роману Јаше Игњатовића

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Ку
на
Ср

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека

ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 11, књига 4

ISBN 86-80629-25-1

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Ксенија Радуловић, директор

Уредник едиције
Олга Марковић

Приредила
Марџа Фрајнд

Сарадник
Миланка Андријашевић

Коректор
Олга Марковић

Ликовно решење
Ново Чогурић

Припрема за штампу
Свејкозар Сиванкић

Штампа
Алфаграф, Петроварадин, Релковићева 20

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: децембра 2004.

ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА

Старинска трагикомедија у 5 слика
са променом

По роману Јаше Игњатовића
написао Александар Илић

Београд 2004.

АЛЕКСАНДАР ИЛИЋ ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА

Старинска трагикомедија у 5 слика са променом

ЛИЦА ДРАМЕ:

Софра Кирић, купец и члан опчества	I, II, III девојка, паори, паорке, лађари.
Пера } његови Шамика } синови	<i>Лица сна:</i>
Катица, његова кћи	I сап
Чамча, купец и член опчества	Софра у младим годинама Тијана
Кречар, купец и члан опчества	Софија, њена кћи
Сара, Чамчиша жена	Глас
Полачек, касанип	II сап
Пеппи, његов син	Софра
Матилда, његова кћи	Чамча
Лујза, његова кћи	Кречар
Лула Соколовић	I, II, III разбојник
Христина, удавача	Глас
Соса, удавача	III сап
Перушика, удавача	Један говорник на пратњи
Соколовићка, Лулина мати	Пера, син Софрин, као старац
Лулин брат	Глас
Лаћман	Догађа се у прошлом веку у Сент-Андрији,
Момак	(близу Будим-Пеште)

ОПИС ЛИЦА

Шамика Кирић: Висок, бледуњав, отмен. Обучен у бечку романтичку моду тог времена Кад је љут вели: “Гумиласти”. Кад је одушевљен или расположен узвикује: “Купштшттик”, “Кабинетшттик”.

Софроније Кирић: Мали, широких рамена, кривих ногу, марцијална лица. Није обријан ко остали сељаци и паори.

Пера Кирић: Сува, тамна лица, упалих очију. Тамно-риђе косе, спојених, црних обрва. Обучен лађарски.

Катица: Бледа, изразита, коса подељена у средини. Пуића спуштена до врата. Импонује. Озбиљна је, дубока.

Лула Соколовић: Страсна, непосредна, врло пријемчива.

Полачек: Пивски, задргли тип, прћаст нос. Велики трбух.

Матилда: Плава, плаве косе, септимергална, здрава ћуркица.

Паори обучени у зелени манчестер и црне чакшире.

Пургерке у криполинима.

Купци у трајдротима. Мушки су обријани.¹

---

1 Опис лица постоји само у првом рукопису драматизације, на листу на коме је налепљен и плакат за представу играну у Скопљу 25. 11. 1930.

Јаша Игњатовић

ПРВА СЛИКА

У Софриној кафани. Пред вече. Лампе петролејске, лиманим ободима. Келнерај. Враћа, прозори, клупе, столице од розине. Пре но што се подиже главна завеса чује се тиха музика, која евоцира прошлости. Главна завеса се диже и појављује се дружа, бела завеса, која је насликана у стилу лецедерских колача. У средини завесе слика "Вечниот младожење", у високом цилиндеру из доба романтизма, са цименим фракот. Око ње слике стоје речи "Српски Денди". Завеса је украшена сликама срца, мачора, букети са цвећем као што носе младе. Пре но што се ова завеса диже музика се још чује. Завеса се диже, и види се за келнерајом МОМАК, где седи и удара тихо у тамбуре: то је ова музика која се мало пре чула. Завеса се диже, МОМАК оставља тамбурицу. За столом седе ЧАМЧА, његова жена СРА и И ДЕВОЈКА. Наилази КРЕЧАР мало после.

ЧАМЧА

(Довикује КРЕЧАРУ, који је на улици)

Буразеру, оди овамо! ... Знаш ли да нам долази Шамика?

КРЕЧАР

(Улазећи)

Е? ... Па нек је са срећом Софри. Морамо позвати гајдаша да га дочекамо ...

САРА

Какав гајдаш! ... Није он паор.

ЧАМЧА

Онда цигане ... да се веселимо повратку ... Јадни Софра и он да се једном разведри.

САРА

Ама какве цигане! То није нобл. Тај Шамика долази из Мај-лаца из Талијанске. Он је фишкал.

ЧАМЧА

(Удари о сѝо)

Та музика мора бити. Ми ћемо се веселити. А ти знаш зашто нам то треба.

I ДЕВОЈКА

Шамика је галантом. Нису цигани за њега.

ЧАМЧА

Па добро, реци ти фрајлице како ћемо онда?

I ДЕВОЈКА

Доста је и гитар. Шамика фино свира и пева уз гитар "Мајн Херц ист Хорст дер либе" ... И "францезу" и "мазурку" он уме фино да игра.

КРЕЧАР

Е, овог пута оженићемо Шамику.

ЧАМЧА

На сваком прсту он има по десет. Нек бира ... Ето, дошла је и Соса са воспитанија.

(Софра улази)

КРЕЧАР

Здраво, Софро ... Долази ти Шамика.

СОФРА

Долази, долази мој Шамика.

ЧАМЧА

Е, па послужи нас кафом.

СОФРА

(Седа крај њих)

Еј, дете донеси кафе.

ЧАМЧА

Е, мој Софро, ал си ми се забринуо ... Дед, где је оно писмо што ти га је син писао из Талијанске.

(Софри му ња даје. Чамча чииа)

“Љубезни оче! Ако сте ради за мене разумети, ја сам фала Богу здрав и молим Бога за ваше здравље. Ја се баш сад купам у мору. То је врло здраво. Тако бар овде кажу”. ...

(Софри, враћајући писмо)

Ала си се забадава убојао ...

СОФРА

(Брижно)

Па зар нема других илица, већ у мору да се купа? ... Ја сам због тога јако опечаљен био. Од бриге писам могао спавати.

ЧАМЧА

Па шта је то што е у мору купао?

КРЕЧАР

Ту нема опасности.

СОФРА

Но ви сте ми чудни људи. У мору се купати! Ја сам читао у Кенџелца “Јестестволовију” да месец вуче море горе, па га онда опет спушта. Па ако се Шамика баш онда купао, кад су се валови рађали, зар се није могао удавити?

ЧАМЧА

Та ваљда се није претворио у голуба пурила?

МОМАК

(Улази)

Газда! Газда! Сад баш вап син Пера улетео у дуђан и обно чекмеџе.

СОФРА

(Тешко дижући се)

Штааа?

МОМАК

Узео је сав пазар.

ЧАМЧА

Колико је могло бити?

МОМАК

Око десет форинти.

СОФРА

(Тешко, вајџајући се за срце)

Бекрија! Њему су још ноћашњи кечеве у глави.

ЧАМЧА

(Момку)

Иди ти ...

(Момак одлази.)

Море, седи Софро, шта си пребледио за 10 форинти?

СОФРА

Ама син ми је.

ЧАМЧА

Све ти то можеш поднети.

(Теши џа)

Еј, мој Софро, зар се не сећаш, кад смо ишли у Краков “аус-прух” продавати? Па како си ти у оној чарди три разбојника побио?

КРЕЧАР

(Уџада)

Па те бирташ од чарде молио, да се даш од црквеног молера за страх другим разбојницима намоловати. Од тада се и чарда зове “рац-чарда” ... Де поврати се? Сип ти је! А и свет може да чује! Сећаш ли се кад допутовасмо до границе, па армицијаш хоће да визитира кола, и да му платимо армицију. Сто форишти од акова! А враг Чамча удари по пољски ... Како рече онда?

ЧАМЧА

(Брзо)

“Пане добродзејни! Пане лешедицка, јак се мате” ...

СОФРА

(С муком хоће да се насмеје)

О, Чамча ...

ЧАМЧА

О, Софра, Софра, јупак си био! Јупак си и сада! И Пера има твоју јупачку крв.

СОФРА

(С муком)

А чекмеце?

КРЕЧАР

Треба Пера у солдате да иде. Није он за трговину.

ЧАМЧА

(Тешећи ња, завашава ња љричом)

Ал ти си Софра и јупак био. Био си мађарски шљахтец “из Венгерске” ... Сећаш ли се кад те је позвао онај племић, Пољак ... Баш му је био имендан, свети Станислав. Ми те обукосмо у доламу, дадосмо ти ћурдију, појас и чизме са мамузама ...

КРЕЧАР

Хтедосмо ти и прстен навући, али на њему није био немешки грб, већ лангер, па би Пољаци видели да ниси племић, већ кунец ...

СОФРА

(Насмеши се)

Као и ви ...

ЧАМЧА

Јест као и ми. И ми се обукосмо у трајдроту ...

КРЕЧАР

... Док је Софра био “нобилис Хунгарус”.

ЧАМЧА

Сећаш ли се, Софро, кад си изашао пред пољског грофа? И он се узео претстављати по латински: “Сервус, спактабилис, его сум нобиле полониус екс стрипе Јарославски” ...

СОФРА

(Распoложен)

А и ти си му Чамча, добро одговорио: “Допустите, домине спектабилис, у Мађарској не зна сваки шљахтић латински. Не иде сваки у латинску школу, већ само они што ће попови и судци бити”.

КРЕЧАР

А сви Пољаци што дођоше у грофа беху све сами магнати и шљахтеци, у лепом пољском руву. Милина је то било видети.
(САРА и ПРВА ДЕВОЈКА њолако излазе.)

ЧАМЧА

Е, Софро увек си био галантом. И сваки човек хтео је да дође у бољу грацију код тебе.

КРЕЧАР

Као и твој Шамика.

СОФРА

(Одједном њужно сањалачки сећа се)

Јест, беше ми мило онда видети магнате, али писам био у својој кожи. Није шала не знати са Пољацима говорити латински, ни пољски, ни француски.

ЧАМЧА

А сећаш ли се кад Пољаци отпочеше да певају
(Њљеска рукама и њева) “Јаџи, ѡиџи, Краковјански хлајџи” ...

КРЕЧАР

Е, Софро, диван си ми био шљахтић. То ти је на дику служило.
А на кушце у трајдроту преко рамена су гледали.

СОФРА

Дед, Чамча и ти Кречате – ајд’ да се куцнемо на срећне успомене. А ти, Чамча, отпој ми оне речи: “Изведи из темнице душу моју” ...

ЧАМЧА

Випа, момче.

(МОМАК доноси им вино. ЧАМЧА њева.)

СОФРА

(Пије. Поџружен. Наједном, сећајући се целе своје ѡрошлосџи, удара ѡесницом о сџо)

Ах, сине Перо! ... А син Пера увек исто! Још као дете. Кад сам се вратио из Кракова сви су весели. Чак и шегрт Милап. Само син Пера равнодушан. Сви кличу од радости: “Дошао је отац”!...

(јаким ѓласом)

“Дошао је господар” ... А Пера ће на то: “Па шта онда?” ... Ех, сине Перо! ... Шамика дошао из школе, скаче око врата. Отац му донео хаљине чак из Пољске. И кћер се хвали оцем. Само син Пера ћути. Не полаже рачуне. Жут, неиспавана, очи упале

... “Колико си потрошио у дућану, колико у механи? ... Где су повци?” ... А он вели: “То ја не знам. Нисам бухгалтер. Да протокол водим – нисте га ни ви водили” ... Ето, Софра тече, а има ко ће да растече ... Убиће ме сиш Пера.

ЧАМЧА

Доста, Софро, доста брате. Шта је живот? Ништа! Зато, једимо, пијмо и веселимо се. А ти си ударио у чувствителност, као твој Шамика, кад је био мали ...

КРЕЧАР

Ти си, Софро, шљахтић био, нобиле и племић из Венгрије. Па се сети да имаш сина Шамику, који је фишкал и галангом. Леп је као уписан. Сећаш ли се да сам имао једио женско дете, које брзо умре. Још онда смо се договорили да се ородимо кад Шамика одрасте.

ЧАМЧА

Још ко дететом женили смо Шамику, па ћемо га сад и оженити ...

СОФРА

(Мане руком)

А, сад? ... Једна ми се кћи удала преко моје воље ... А кћер Катица? Живи на првом кату сама за себе. Има двадесет и осам година ... Та лепа Катица, са палестинским лицем, као Јудита, као Естера и Мардохеја кћи, која би и краљеве опсецила, неће да се уда! ... Она је сад изгорели вулкан, а не живо, поносно брдо. Умро јој заручник ... Она сад иде на гробље, дели вешће и чини поклоне ... Ето, то су моја деца. А Шамика?

...

КРЕЧАР

А, он је побл ... Комшика има ћерку за њега. А девојка није девојка, већ права лубеница ...

СОФРА

(Нерасположено)

Умрла ми жена. После жалости зовем Шамику и показујем му слику покојнице: “Синко, видиш ли ону контрафу на зиду? То је твоја мати ... Жени се ... Жени се!” А он ће: “Како ћу се женити, кад ми мајка из главе не избија. Али, ја бих сада путовао?” ... “Путуј”, велим му “па кад се будеш враћао, а ти пузгред разгледај на лево и на десно па с којом ти будеш задовољан бићу и ја. Ти си увек био доброг срца, и сад си ваљан, па ће ти Бог дати срећу”. Бар то да доживим, лакше бих у гроб ...

ЧАМЧА

Увек је твој Шамика био фиши. Растао је са осталим сестрама, и научио је штрикати и вести. Кад је којој дами требало клупче држати, његове су руке служиле као мотовило. Ако у позоришту, на балу, на мајалосу – он све са дамама. Знао је како је свака дама била обучена и какву је хаљину имала. Свака је дама њега питала за савет. Да, Шамика је салонски.

КРЕЧАР

Леп је он. Нема му замерке. И мушкима служи као модел, као журнал ... Е, оженићемо га фрајлом која се може препоручити солидитетом.

(Софра се расипужио.)

ЧАМЧА

(Да развесели Софру)

Де, Софро, ајде да пијемо. Та живот не траје хиљаду година. Веселимо се, пијмо, једимо ... Чуј, Софро, пећеш се паљутити кад ти нешто кажем?

СОФРА

Нећу. Да чујем само, ако је нешто добро ...

ЧАМЧА

Е, ја сам се договорио са мојом Саром да те изненадимо. Кад дође Шамика, овде ће бити бала. Доћи ће богате паорке и велике госоиће и фрајле, што шешире носе и дају се у њима фотографирати ...

СОФРА

Како? Зар у мојој мејани? ... Шамика је данас збиља у великом почитованију – та, Чамча, овде ми долазе поћу све сами лађари ... Какав бал?

ЧАМЧА

Ама биће лепо. Доћи ће госпоје које ће и фирангу на шешир метути. Доћи ће пуно девојака. Па нека их Шамика види. А звао сам и Полачека са села. Знаш оног Немака, касалина.

СОФРА

Знам, говорио ми је Шамика за његову кћер.

КРЕЧАР

Опет ти Чамча нешто измишљаваш.

ЧАМЧА

А не, ја са паорима измишљавам шварцкиндлераје. А овде не. Него Полачек има дивну кћер. Плава, висока, кришна. На гласу су као богати људи. Полачек покрај своје фрајла Лујзе даће и педесет хиљада форинти.

КРЕЧАР

Е, па добро Чамча. Нек играју вечерас. А Шамика је ту мајстор. Он је мазурку учио чак у Кашови! У Ка-шо-виини код уланерског официра! А тај официр је опет у Кашови “фајер-никет” командовао...

ЧАМЧА

А што наш Шамика уме дамама руку пољубити ... А сећаш ли се како он аранжира игру? ... Па како тај уме кораке правити ... Па после онај поклон дами ... Прави, правцијати Селадои ... Он кад дамама приповеда изгледа као да ће им у гулама славу опевати ...

СОФРА

Али, Шамика ће бити уморан ... Оп из Талијанске долази ... А после купао се у мору. Затим, знаш да се обрекао градоначелниковој кћери у Кошици, да ће је узети за жену ...

ЧАМЧА

Удала се, Софро, удала. Зато сам и звао Полачека.

СОФРА

Ама Швабица је.

ЧАМЧА

Прећи ће она у наш закон.

СОФРА

Е, па онда може.

(Чује се ларма, вика, окрепљање ђочкова колских)

ЧАМЧА

(Ослушне и њесне рукама)

Софро, сии ти долази.

(Излеји)

КРЕЧАР

(Усхићен)

Та Шамика нам долази.

(Излеји)

СОФРА

*(Дубоко узбуђен, једва се диже с месџа и сџиоји неџомичан.
Наџољу весели усклици, смех ..)*

ЧАМЧА

(Улеџи)

Еј, момче, иди јави мојој жени да је млади господар Софрин
донутовао из Талијанске ...
(Излеџи, за њим МОМАК).

СОФРА

(Полако долази до средине).

ШАМИКА

*(Усхићено улази. Висок, виџак, џомодно одевен у бечком
кроју оноџ доба)*
Папа! ... Па-па! ... Па-па ...

СОФРА

(Узбуђено заџрли џа, милује и џлади. Право у очи, џешико)
Шамика – да се жениш! ... Разумеш ли ме, да се жениш! ...

ШАМИКА

(Љуџико)

Хођу, Папа ...

(Уносе куфере и осџало)

ЧАМЧА

(Улазећи)

Наш млади фишкале, јели добро? ... Како си путовао?

ШАМИКА

Ах, кабинетсџтик! Све дилижансом.

КРЕЧАР

(Ушио)

Па како је у Талијанској?

ШАМИКА

Та манте, шта све не једу ...

КРЕЧАР

Пармезан, макарони, ризото? ...

ШАМИКА

Да је само то -- већ пфуј! Тајфел ...

КРЕЧАР

А јеси ли јео све то?

ШАМИКА

Све сам дао коштати. Само писам хтео коштати мачке, врапе и бумбаре.

СОФРА

(Разгљорачи очи)

Шта зар и то једу? ... Па и теби су то могли подметинути?

ШАМИКА

Та манте шта све не једу ... Ах, да ми је сад мало фазана, па дивљачине, па компота.

ЧАМЧА

(Пљуцне)

Па како једу бумбаре?

ШАМИКА

(Презриво)

Гумиласти! Салату од њи праве са луком и зејтином ...

СОФРА

А ти си се купао у мору. А да си ми се удавио?

ШАМИКА

Та манте – гумиласти! ... Куд ћу се удавити? Та цео свет иде на Лидо. Све су ме Талијанке звале “Српски денди” ... Ах, папа, што је дивна шетња од Лидо до Шоџија. Не би бралио онде свагда живети.

КРЕЧАР

Па како си путовао у Талијанску? Јесу ли Млетци ко Кошице?

ШАМИКА

Ах, кабинетсштик! Лагуни, канали, фундаменто, риво ди, Шавоне, пијаце и нијачете ... Па Маркова пијаца! Па нонте-ријемо! Све је то кабинетсштик! Купсштик!

ЧАМЧА

А како се тамо свет забавља?

ШАМИКА

Та манте, дивно! Свако вече ишао сам у позориште Фелиће кроз водену капију. Дивно је тамо. У фебруару су зреле крушке, кајсије, урме, паранце. Никад чорбу нисам јео без пармезана.

ЧАМЧА

Па шта си још јео?

ШАМИКА

Па да видите како они једу шкољке ...

КРЕЧАР

Па у шта се кува?

ШАМИКА

Живо се једе. Мете се мало лимуна. Па сам јео морског рака,
“Страхино” званог.

СОФРА

А пузгред јел’ ти запало око за неком девојком?

ШАМИКА

(Прекорно)

Ах, папа!

ЧАМЧА

Та има и овде девојака. Све те знају. Сад и паше девојке носе
шешире са фирангом.

ШАМИКА

(Пљесне језиком)

Ах, што сам нашим дамама накуновао поклона. Ал’ ћу их
сервирати. Себи сам купио златни сат са ланцем. Сат вене-
цијанер.

(Показује)

КРЕЧАР

Гле како је диван. Па ради као морнар по компасу.

ЧАМЧА

(Излази)

ШАМИКА

Знате венецијанер филигран је на свету најлепши и најсавр-
шенији. Па сам онда купио јапунце венецијанер, са јакама па
катовима. Па сам купио карбонари. То је сад јако у моди.
Папи сам купио стиву лулу у италијанској кори.

(МОМАК служи кафе, вино шид.)

СОФРА

Седимо људи ...

(Седају и пију)

Е, синко а ти пикакву девојку лиси нашао?

ШАМИКА

Па како ћу се, папа, у Талијанској женити?

СОФРА

А овде, ближе где-год?

ШАМИКА

Уморан сам јако био. Ал' сад ћу.

СОФРА

Видиш, кућа је пуста. Катица је као дувна. На њу не можемо рачунати. Пера не само што је бекрија, већ је и лопов. Данас ми је обио чекмеце.

ШАМИКА

Како то?

СОФРА

Баш кад сам седео овде.

ШАМИКА

Ах, па он је лопов! Тај ће на вешала стићи! Па јели много узео?

СОФРА

Тако, једно десет форинти, каже шегрт. Ал' нека га ђаво носн. Друго да разговарамо. Хоћеш ли се женити?

ШАМИКА

(Љујко)

Хоћу папа!

СОФРА

Па гледај већ једном.
(*Чује се музика. Улази ЧАМЧА*)

ШАМИКА

Шта је то?

ЧАМЧА

Музика ... Данас имамо бал теби у почасти. Доћи ће само пријатељи.

ШАМИКА

(*Скочи*)

Ју! А ја се још нисам обукао ... Морам дати фризирати косу и штруфне на чакшите метути.

СОФРА

Веселје је Чамча удесио. А ти иди обуци се и уми се мало ... Дете, склони ове куфере. А после паточи и оног ауспруха.
(*МОМАК уређује. САРА улази*)

САРА

Шта чекате? Што се не свира полонеза-марш? ...

(*Прилази њрозору и гледа*)

Ју, ено Каснарица Шепсовица са својим кћерима већ је готова! ...

(*Гледа*)

Гле! Еио тако исто и Краусовица и Гајзингеровица! ...

(*Нагиње се кроз њрозор*)

Све шаљу слуге да вире кроз пенџере, да виде да ли је дошла Натарошка са кћерима ... Па наравно, неће ни једна пре да дође да им се не би ранг смањио ... А ви у мејани још ништа нисте урадили ...

(По реднићелском ујуиу улазе званице. Кнез са неколико одборника, зајим учииелка, Најароника, девојке, народ. Мушки сви обријани и у зелене манчесије обучени. Сви се размешају по суседним одељењима. Већ се имамо игра)

ЧАМЧА

(Сари)

Само још нек дође који кавалир и још која дама на бал почиње ...

МОМАК

(Дочекује)

Изволте. Изволте ...

(Улази ПОЛАЧЕК церемонијално у великом цилиндру. За њим ЛУЈЗА, МАТИЛДА и ПЕПИ, његов син)

ЧАМЧА

О, хер Полачек! ... Каква част! ... А фрајла Лујза гутен – таг ... Фрау Матилда! ...

(Одводи ПОЛАЧЕКА на сџрану)

Хер Полачек, да вас упознам са нашим малим Ротчилдом

(Одводи за КИРИЉУ)

Хер Полачек ово је наш поштенородни господар и купец Софра Кирић, коме нема равна од царствујућег града Вијене па до сребрнобогатог Земуна.

ПОЛАЧЕК

(Тресу руке рукујући се)

Наздар! Чул сем за пана Кириче.

(Тресу руке)

СОФРА

Мило ми је! ... Мило ми је ... А то су ваше кћери? Мој Шамика познаје одавно господичне.

ПОЛАЧЕК

То соу моји цери ... Лујзинко. Матилджен.

(Обе њрилазе КИРИЋУ, чине реверанс и љубе му руку)

СОФРА

(Нежно)

Е, живе биле, живе биле! ...

МОМАК

(Улази и меће један куфер на сџо)

СОФРА

Шта радиш то?

МОМАК

Наредио млади господар да ово донесем.

СОФРА

А хоће ли он скоро?

МОМАК

Наколмовао се. Сад баш глонцује образе.

ЧАМЧА

(ПОЛАЧЕКУ, који је засео и њије)

Па како вам се свиђа наш Ротчилд?

(МАТИЛДА и ЛУЈЗА селе на клују крај зида)

ПОЛАЧЕК

(Палећи вирциниу)

Но будеме виђет.

(ЧАМЧА се удаљава. А ПЕПИ њрилази ПОЛАЧЕКУ)

Но, Пепе, цо мислиш буде нам теи младеј пан фишкал просит Лујзинку?

ПЕПИ

Буде! ... Лујзи је феш.

ПОЛАЧЕК

(Тресне руку о бујину)

Затрацени женски! ... Но тен младеј фишкал пејњи католик.
И бил у Талијанску, а Лујзи то пејњи њиц жикал.

(Презриво)

Фишкал!

ЧАМЧА

(Који сѣално обилази сва оделења и све љрајии)

Пан Полачек, ви грешите. Млади Кирић је само по титули
фишкал. Он не ради. Отац ће њему све оставити.

ПОЛАЧЕК

Он пејњи католик.

ПЕПИ

То њиц пејњи.

ПОЛАЧЕК

То ти жикаш ... Питај стрејчка, који је патер.

(Улазе девојке)

Затрацени женски! ... Пени, пођ! Пујдемо до бирцузу на пиво.

(Оду)

МАТИЛДА

Лујзинко, како овде има много фрајли ... А још нема фишкала.

ЛУЈЗА

Још га нема.

МАТИЛДА

Ја ћу играти са њим котилон и питаћу га шта мисли. Оћу да се
изјасни мисли ли се он с тобом женити. Он је попл.

(МОМАК улази)

МОМАК

(Гледа око себе)

Фрајлице, где је стари господар?

МАТИЛДА

Можда у бирцузу. Шта ће ти?

МОМАК

Рекао ми је да му јавим кад млади господар буде силазио.

МАТИЛДА

Фон Кирич?

МОМАК

Та да.

(Одлази)

Морам га паћи.

МАТИЛДА

Лујзинко иди код оца. Ја хоћу сама да разговарам са фишкалом. Оћу да се изјасни.

ЛУЈЗА

(Заг̀рли је)

Идем!

(Крсти је)

А би те паи Бух пожехпал.

(Оде)

ШАМИКА

(Улази)

Ах милостива, јесте ли то ви ...

(Говориво јој дог̀рчи)

Молим вашу ручицу ...

МАТИЛДА

Ох, фон Кирич ... Како у Талијанској?

ШАМИКА

Кунштштгик! Кабинетштгик! ... А што се тамо облаче даме! Донео сам вам мустру из Талијанске. А из Пеште донео сам последње нумере моде журнала.

МАТИЛДА

Фон Кирич, ви сте увек били галантом ... А знате ли да је и моја Лујза дошла на бал?

ШАМИКА

Хајдмо до ње.

МАТИЛДА

Не! Отац је не одваја од себе. Ви знате зашто.

ШАМИКА

Не!

МАТИЛДА

Ви знате како је она ваше речи узела срцу. Она може умрети, али не може без вас живети. Ви треба да се са њом спорозумете и одлучите. Волите ли је, или ...

ШАМИКА

(Искриви мало главу, сиваваља руку на срце и слајико)
То су све моје речи ...

МАТИЛДА

Ја вас разумем. Ја ћу вам је одмах послати и гледаћу да не наиђе њен отац. Бићу уз њега. Чекајте ту.
(Оде)

ШАМИКА

(Прилази сивољу где је куфер, отивара га и вади разне сивнице)

ЛУЈЗА

(Наилази сивидливо, оборене главе).

ШАМИКА

(Поклони се)
Милостива ...

ЛУЈЗА

(Прилази њихо).

ШАМИКА

(Љуби јој руку ѓаланјино)
Ако ми нећете замерити, онда примите од мене овај поклон,
као успомелу на данашњи дан ... То су обоци од венецијанског
филиграна. Данас сам их донео из Талијанске.

ЛУЈЗА

(Уздахне)
Хер фон Кирич ...
(Узима њоклон)
Успомена и залога ...

ШАМИКА

Како имате дивну косу као злато нумера драј.

ЛУЈЗА

Ја сам вам је већ дала за успомену.

ШАМИКА

И ја сам је код првог фризера у Пелги дао исплести у венац.
У средини су писмена Љ.В. и Н.: љубав, вјера и надежда.

ЛУЈЗА

(Задрхти и њодиже ѓлаву)
Јели то и сада важи?

ШАМИКА

И сада ... Милостива фрајлице, хоћете ли ми дозволити ве-
лику доброту, коју ћу с пуно части посити? А то је колено-
приклоно руку вашу запросити.

ЛУЈЗА

(Уздахне, заћућии, затиим храбро)

С вама и на крај света. Ево, ваш отац долази.

(Одвоји се од њега и оде)

СОФРА

(Улази).

ШАМИКА

Но, папа, како вам се свиђа тај бал?

СОФРА

Добро! Није ми до смејања, али сам се смејао. И Полачек је удовац, па се и он морао смејати.

ШАМИКА

Но, папа, како вам се свиђа Полачекова кћи?

СОФРА

Красна девојка. И отац јој је честит. Матере нема. Дошла је скоро са воспитанија.

ШАМИКА

Отац ми даје покрај ње још и педесет хиљада сребра.

СОФРА

Шта ми је новац – девојку ја тражим.

ШАМИКА

Није згорег ни новац.

СОФРА

Па јели ти се допала?

ШАМИКА

Мени се допада. Хоћу да је узмем.

СОФРА

Нисам противан, само ми се једно не допада.

ШАМИКА

Шта вам се не допада.

СОФРА

Ти већ знаш: Швабица је.

ШАМИКА

Па ви не бисте хтели Швабицу.

СОФРА

Не што је Швабица по језику, већ што није наше вере.

ШАМИКА

(Оборио главу).

СОФРА

Нећу на две феле у кући да ми се крсти.

ШАМИКА

Може се томе помоћи.

СОФРА

Како?

ШАМИКА

Да пређе у нашу веру ...

СОФРА

Онда може ... Ја идем мало у друштво, а ти размисли.

ШАМИКА

(Полазећи)

Да вас отпратим

(Оду)

ЛУЛА СОКОЛОВИЋ и ЛАЋМАН *(Официр оног доба)*

ЛУЛА

Још једном, реците ми све, хер фон Малински.

ЛАЋМАН

Фрајла Лула, ја ћу вас целога живота до гроба ценити и во-
лети ...

ЛУЛА

(Плаховијо)

Нећете бити као Шамика, што лети с цвета на цвет?

ЛАЋМАН

Моја реч.

ЛУЛА

Знајте да ћу вам до гроба бити верна! ... Моја је реч светиња!

ЛАЋМАН

(Љуби јој руку)

Хвала! ... А сад, хајдмоте играти!

(Оду)

ШАМИКА

*(Улази и отпвара куфер. За њим долазе МАТИЛДА и ЛУЈЗА
испод руке).*

МАТИЛДА

Хер фон Кирич. Знајте да вам је моја Лујза ваша до гроба.
Ваша и на оном свету. Она се стиди да вам то каже. А има
једну жељу.

ШАМИКА

(Поклони се)

Ваш службеник, милостива ...

МАТИЛДА

Она жели да је из милоште не зовете ни Лујза ни Лујзинка, већ ... Она хоће да вашу милошту чује по бечки. Она хоће да је зовете "ту кљане".

ШАМИКА

Шта је то, молићу?

МАТИЛДА

Та зар не знате, хер фон Кирич? ... Та реч долази од "Ду клајне". Али бечлије то својим цурицама слатко изговарају "тукља-не".

ШАМИКА

(Распојојо се. Узима обе руке Лујзине. Пренежно)

Ох, ту кља-неее ...

ЛУЈЗА

(Узбуђено брише очи).

(У кафани чују се узвици: "Вивај, Вивај". Музика свира јуш. Исход руке улазе девојке. МАТИЛДА и ЛУЈЗА због њих брзо побегну)

I ДЕВОЈКА

Добро нам дошли. Зашто не играте са нама г. фишкале?

ШАМИКА

(Понет, узбуђен, одушевљен)

Гле, кабинетсштик!

ДРУГА ДЕВОЈКА

Господин фишкал гледа само Швабице.

ШАМИКА

(Усхићен)

И ви сте кунстштик!

ПЕРА

(Улази. Сјашо на вратића. Гледа ШАМИКУ, кога су ојколиле девојке. Мргодан. Зајим поребарке леже на кафанску клују. С времена на време пијуцка из једне флаше, коју носи са собом)

ТРЕЋА ДЕВОЈКА

Како је у Талијанској?

ШАМИКА

Свима сам вам донео поклоне из Венеције ...
(Вади из куфера поклоне. Још неке девојке доијрче)
 Изволите ово је за вас
(Дели поклоне)

За вас ... Молићу, за вас. Вама ће ово, дивно стајати уз црпу блузу деколтовано овал. Сукња плисирана, а фризура античка. А сад поређајте се да вам објасним нову моду.
(Поређале се, зледа их)

Ох, кабинетштик! ... Ох, куншттик! ... ОООХ!

ПЕРА

(Насмеје се грохоћом)

ШАМИКА

(Окреће се)

ПЕРА

(Цинички, огорчен убојички)
 Гле штуцера за црне инфлационе банке мога оца ...
(ДЕВОЈКЕ се у цик разбежну)

ШАМИКА

(Салонском кочојерношћу)
 Ја ћу тебе таки дати избацити.

ПЕРА

Не бојим се ја тебе, и ако си фишкал. Старији сам од тебе. Паметнији сам од тебе. Та жени се већ једаред, да и ја дођем до свога тала ... Теби све отац даје а мени ништа.

СОФРА

(Улази)

ПЕРА

(Учињиво, уздржано)

Оче, докле ћете овоме давати све? И докле ћу се ја потуцати?

СОФРА

Иди.

ПЕРА

Идем оче. Нећу да вам кварим бал и визите да плашим.

(Оде)

СОФРА

(После пјешке њаузе, држи се за срце)

Ох, сишко.

ШАМИКА

Та мајте папа ... Ето иде Полачек. Молим вас умирите се, а ја са њим имам један важан разговор.

СОФРА

Јел? ... Е, Бог те чуо сишко.

(Оде)

ПОЛАЧЕК

(Долази, црвен, најшији)

Затрацени женски! ... Наздар пан фишкал.

ШАМИКА

Господар Полачек ја већ од неког времена знам вашу кућу. Био сам лепо у њој приман ... Знате шта хоћу да вас молим?

ПОЛАЧЕК

(Тежак)

Не! Алзо?

ШАМИКА

Ја хоћу да молим за руку фрајла Лујзе. Ја кућу вашу јако поштујем ...

ПОЛАЧЕК

Затрацени женски!

ШАМИКА

Био сам у вашој кући лепо приман.

ПОЛАЧЕК

Затрацени женски! Паи фишкал, ја сем мајстер-пејсем фишкал. Але од срца буду говорит. Мене је мило. Ја знам вашег оце, ваш дум. Ја бих радо дал своји цери. Ви сте nobl, фајн-само једно фали ...

ШАМИКА

Шта то може бити?

ПОЛАЧЕК

Ви нејесте католик. Ви знате јаки смо ми стари: ми хоћеме са нашом фамилијом да жијеме и умреме у једној вири.

ШАМИКА

Па ту вера не смета. Фрајла Лујза би задржала своју веру ...

ПОЛАЧЕК

То ви кажете. А Бог зна јак отец мисли ...

ШАМИКА

Исто као и ја.

ПОЛАЧЕК

Виђте, ја не бих трпел зета други вири у муј дум ...

ШАМИКА

А мој отац ће то трпети. Будите уверени. Хођете ли пристати на то ако мој отац саизволи?

ПОЛАЧЕК

Буду розмислит ... Наздар паи фишкал.
(*Оде. ШАМИКА му се врло фино њоклони*)

ПРВА ДЕВОЈКА

(Улази)

Господише фишкал, где сте? Сад ће први котилоп.

ШАМИКА

(Весело)

Ево ме ...

(Узимајући је испод руке, нежно, фино, слајико)

Ох, ту кља-неее...

ЗАВЕСА

ДРУГА СЛИКА

Код Кирићевих. Кајичина соба. На ниском орману у дну стіоји у стіаклу невесіински венац њене мајке. То са иконом и кандилом даје уіисак нечеџ давноџ, іокојничкоџ. Зидови су у ішамном ілаііну.

КАТИЦА

(Задубљена везе. Лице јој је врло бледо. Круіне, црне очи. Црна коса средином раздељена)

ПЕРА

(Улази ііихо. Није више іркосан, већ несрећан. Жуіі и ісііјен у лицу. Сіојених обрва, ісцейан. Удубљен у себе самоџ. Тихо)
Сестро! Сестро ... ја сам.

КАТИЦА

Брате, шта си то опет учинио?

ПЕРА

Шта сестро?

КАТИЦА

Обио си оцу чекмеце.

ПЕРА

(Тешко)

Јесам, сестро ...

(Плане)

Јесам! Убићу га! Докле ћу ја да се потуцам од биртије до биртије? ... Ово је овде моје, а он све даје Шамики. Он је гаван на мом имању, на мом наслеђу.

КАТИЦА

Да пам је жива мати! ... Што си то морао да урадиш?

ПЕРА

Хоћу да га потсетим на моје наслеђе. Нисам ја изелица. Све сам новце дао мојим лађарима за карте и рампаш ... И гладан сам сестро.

КАТИЦА

Зеље и тестано јело спремила сам ти у доњој кући. Иди, молим те, одмах – не терам те, али Шамики долазе у физиту неке фрајле.

ПЕРА

(Иронично)

Опет се жени! ... Фата фрајле што шешире посе, и дају се од гавалира милостивим титулирати.

КАТИЦА

А ти?

ПЕРА

(Мрко)

Исто ко и ти сестро ... Шта везеш то?

КАТИЦА

Дар манастиру ... Ово су небеса. Са њих Мајчица Божја благосиља несрећне.

ПЕРА

Несрећне! ... Да, тешко је Србљин бити, сестро. Ја лутам од биртије до биртије, а ти небеса везеш – све због оца.

КАТИЦА

А ти сад иди. Доћи ће Шамика.

ПЕРА

Не бојим се ја тога фишкарчића – код сестре сам дошао. Тебе ме жао! Жао! Жао! ... Наш стари није ти дао да се удаш за онога кога си волела. Хтео је да му зет чува магазу и биртију. Нестор Профит имао је да ти буде ђувегија.

КАТИЦА

Брате!

ПЕРА

(Тешко)

Место љубави: профит ... Сад би била милостива и носила би за лице бели прах у кутији.

КАТИЦА

А шта ће с тобом бити?

ПЕРА

Ја сам пропао човек. Наместо отац да ме дао на школе, а не Шамику, он је хтео да продајем пирибершку робу, хтео је да радим, како би Шамика живео ала – гресо ... И он је већ оматорио и с кунстом се мора дотеривати.

КАТИЦА

Узми, брате, па да ради нешто, како би те мисли избио из главе.

ПЕРА

Ја радим сестро. Имам планове да усрећим цео свет. Умем сваком да дам савета, али га себи не умем дати.

КАТИЦА

Па зар увек ти да будеш најгори?

ПЕРА

(Узбуђено)

Не, ја сам најбољи ... Али ти мислиш да сам најгори. Зато ћу да идем у солдате, зато ћу да идем у хусаре.

КАТИЦА

То је срамота.

ПЕРА

Хоћу да убијем Бунапарту ... Веруј да ћу учинити нешто велико.

КАТИЦА

А где ћеш да пађеш Бунапарту?

ПЕРА

Све сам смислио. Као Милош Обилић. Ми смо Србљи јунаци. Један од нас се не боји читаве регименте.

КАТИЦА

Боље да се помолиш Богу и да престанеш пити са лађарима.

ПЕРА

Добри су људи лађари. Они су као и ја и као полуцркнута коњи што Дунавом вуку дереглије, шишарке и вашарке. Јеси ли видела кад лађарски коњи повуку по тридесет дереглија? Исто као и ми сиромаси. Онај први коњ, лађари га зову "Ледингеш". Њему је лако: он је први! Он ништа не вуче! Као и Шамика! Њему је глатко! Но осталима је тешко! И што више одостраг то горе и теже. Псовка одјекује и бичеви пуцају по коњима. Коњи тешко падају, једва дишу, сустају. А онај последњи, онај од водене стране пада низ бајир када га лађа тргне, па се изврне и ноге сломије. Е, ја сам тај коњ ...

КАТИЦА

И ти хоћеш да убијеш Бушпатру?

ПЕРА

Ја морам да учиним нешто велико. Сви мора да виде ко сам ја ...

КАТИЦА

Зато те и зову Дон-Кишот.

ПЕРА

Не знају они како је тешко Србљин бити.

КАТИЦА

Види како си жут у лицу, како си неиспаван.

ПЕРА

(Уздрхћити)

Ја морам да добијем мој тал имања. Моја је половина куће! Нећу да гладујем и чекам више.

КАТИЦА

Ради нешто.

ПЕРА

Ја сам све урадио, јер сам све измислио. Нисам ја као Шамика што у шарено јануце оперу представља ... Све сам ја измислио.

КАТИЦА

Ти увек измишљаваш.

ПЕРА

Као и Шамика што се вечно жени. Што мене отац није дао на школе? И ако нисам фишкал, опет сам пуно пропашао ... Знаш да сам измислио како се створило сунце, месец, како звезде? ... Узми у шаку кукуруза, или још боље ситне сачме, и ... То сестро не стоји ни у једном вечном календару ... Узми у једну шаку кукуруза ...

КАТИЦА

Не дирај у божји посао брата. И иначе живиш на танко.

ПЕРА

Не дирам у светињу. Али ми такве мисли долазе ... Измислио сам како ћу на картама добијати. Али сви знају да немам пара, па неће са мном да играју ... Да није сад војна и да Бунапарта не влада светом, ја бих ишао да пронађем још једну Индију. И тога има, сестро. Има злата и дијаманата као песница. Ето, оволики ... Само треба пронаћи ... Али ја сам толико несрећан. Ох, тешко је Србљин бити.

КАТИЦА

Стрпи се. Крај сестре си, која те много воли.

ПЕРА

И ја тебе волим, сестро. Али гризао бих, све бих гризао. Већи сам од свих. Ох, како је тешко Србљин бити.

КАТИЦА

Јеси, јеси већи си од свих ... Али зар нећеш да послушаш своју сестру.

ПЕРА

Анђеле бранитељу - хоћу! Хоћу!

КАТИЦА

И бићеш добар?

ПЕРА

Хоћу, хоћу! ... Само узајми ми двеста форинти, па ћу још поћас имати своју кућу.

КАТИЦА

Је ли истина брата?

ПЕРА

Света истина! Дајем ти веру! Ти знаш да ја имам планова,
великих планова.

КАТИЦА

(Радосно)

Даћу ти их. Верујем да нећеш више бити као досад. Даћу ти
повце ... Хоћу да те послушам. Хајде ...

(Одлазе)

(ШАМИКА за њим МОМАК)

ШАМИКА

(Љућинио)

Ах, гумиласти, шта сам ја теби говорио? Таки реци ...

МОМАК

Не смем господине фишкале.

ШАМИКА

А зашто?

МОМАК

Зар се не сећате, да сте нама момцима наредили да не го-
воримо ...

ШАМИКА

Гумиласти! Па што си то заборавио?

МОМАК

Па како ћу кад не умем да ћутим и да вам кажем како треба
потковати ...

ШАМИКА

Није побл да послуга говори ... Ђути! Учи се! ... Па кад будеш
бединтер код хофрата ...

МОМАК

У швапску службу не идем.

ШАМИКА

Таки да си ћутао, Гумиласти! Ти увек има да ћутиш, а ја ћу да измишљавам зашто си дошао ... Кад те к мени зовнем има прво да учиниш реверанс ...

МОМАК

А јао господине шта све тражите од мене ... А шта је то?

ШАМИКА

То није страшно. То је поблеса. Ето шта је

(Показује му)

... Јеси ли ме разумео? Ајд, сад да покажеш шта си научио.

(МОМАК се комично клања)

Још једном ... још једном ...

(Распљожено)

Кулштстик. Па после, кад те питам: “Јели дошла која визита?” а ти ћеш климнути главом. А кад те упитам “Да ли ће бити кише и да ли крекеће зелени жабац у тегли?” ... таки да си ћутао! Онда ћеш подићи рамена и жмиркати на једно око ...

(МОМАК се криви)

Тако! А кад ти паредим: “Иди донеси ми психу да глонцујем лице” ти ћеш се поклонити ...

СОФРА

(Улази)

ШАМИКА

Ух, папа како нам послуга није побл.

СОФРА

Па и ја сам послуживао, па шта ми фали?

ШАМИКА

(МОМКУ)

Иди сад. Не тако ... Прво да учиниш реверанс. Још једном.

Тако. Сад иди ...

(МОМАК одлази)

СОФРА

А какве то витите имаш?

ШАМИКА

Доћи ће фрајла Лујза и Матилда. Хоће да ме припреме на одговор старог Полачека ... Папа, ти си имао право.

СОФРА

Јесам ли ти казао.

ШАМИКА

Полачек је страشان католик.

СОФРА

Као ја православан.

ШАМИКА

Вера му моја смета.

СОФРА

Ваљда неће да му кћи пређе у нашу веру?

ШАМИКА

Не да.

СОФРА

А ја бих то хтео.

ШАМИКА

Због чега опет то?

СОФРА

То је ред. Једна кућа – једна вера.

ШАМИКА

Хоћеш ли пристати на то да она не промени веру? Зато се опет можемо слагати.

СОФРА

Искрено да ти кажем, као отац, није ми мило. Али ћу прегорети. Види се ваљана је девојка, а и сва кућа Полачекова увек је честита била ... Но видећеш неће ни на то пристати ... Тражи другу девојку ... Шта је са градоначелниковом ћерком?

ШАМИКА

Удала се.

СОФРА

А она из Пеште?

ШАМИКА

Удала се.

СОФРА

Е свет не чека ... А што из нашег суседства неку не узмеш?

ШАМИКА

Ах, папа то није побл.

МОМАК

(Улази. Покушава реверанс. Миче рукама, ногама, прави гримасе)

СОФРА

Шта је? Јеси ли кост прогутао?

МОМАК

(К. Г)

СОФРА

Ама овај је полудно.

ШАМИКА

Ах, папа, што нам послуга пије побл. Станите папа! Треба бити побл. Ја ћу да питам ... Је ли Чамча дошао на чашу вина?

МОМАК

(Одриче ѓлавом)

СОФРА

Да се пије десила каква несрећа?

МОМАК

(К. Г)

СОФРА

Да нису дошле муштерије по вино?

МОМАК

(К. Г)

ШАМИКА

Станите папа! Да нису дошле визиту правити оне две фрајле?

МОМАК

(Поиврђује ѓлавом)

ШАМИКА

(Софри)

То су оне. Доносе одговор од Полачека. Треба и ви да остаете.

СОФРА

А не. Нећу да помисле да их нешто паговарам на брак ... Него зови Катицу да им чини друштво.

ШАМИКА

(МОМКУ)

Иди зови фрајла Катицу.

(МОМАК одлази)

Али прво уведи фрајлице. Уведи их попл.

СОФРА

(Одлазећи)

Но, пека те Бог благослови. Богаљи се оженише, а ти такав момак ... Сто си пута почињао ... Још једном те заклињем сеном матере: жени се Шамика.

ШАМИКА

(Послушно)

Хоћу папа.

(Софра излази. Момак појмом уводи клањајући се ЛУЈЗУ и МАТИЛДУ)

ШАМИКА

(Усхићен)

Но! Но! Кунштштик! ... Кунштштик! Да сте нам изволели визиту дати начиштити.

(МОМАК излази)

МАТИЛДА

(Поздрављајући)

Хер фон Кирич! ... Хер фон Кирич! Христи Гот.

ШАМИКА

(Са реверансом)

Кистианд! Кнедиге, кистианд! ... Изволите се посадити на фотеље.

МАТИЛДА

Јесте ли чули, хер фон Кирич, за нову моду?

ШАМИКА

А какву, молићу?

МАТИЛДА

Сад на криполинама има да буду венчићи, овако, који ће кроз фалде прво пролазити овако, па онда овако, док се увију у једну ружу испод деколта.

ШАМИКА

(Презриво)

Ох, гумиласти! Та манте то није побл. Ја ћу вама дати донети из Пеште оно што је најфиније што је ала-гросо ... Даћу вам мој даменцајтунг. А извадићу вам билете за јуристенбал.

МАТИЛДА

Лујзи, а што си се ти ућутала?

ШАМИКА

Да, милостива фрајлица ћути.

ЛУЈЗА

(Подигне ѓлаву. Збуњено ѓледа око себе. Шајуће)

Гле, и ви имате гитар?

МАТИЛДА

Хер фон Кирич, ви сте заборавили како она жели да је зовете.

ШАМИКА

Ах, да - да- да - ...

(Нежно)

Тууу кља-пеее.

ЛУЈЗА

(Зајљаче се и насмеје)

ШАМИКА

Шта вам је молићу лепо? Зашто плачете, молићу лепо?

ЛУЈЗА

Молим вас хер фон Кирич засвирајте мало на гитару.

ШАМИКА

(Узима ѓишћару и йружи јој)

Дозволите, молићу, после вас ...

ЛУЈЗА

(Се нећка)

МАТИЛДА

Свирај, кад моли хер фон Кирич.

ЛУЈЗА

(Узима гитару, и у једном замаху здраве жене и болесне душице опочиње да свира сентиментално и државо)

“Мајн Херц ист хорст дер Либе” ...

(Одједном заћлаче)

МАТИЛДА

(Хиџро)

Слушајте, хер фон Кирич. Лујза је несрећна. Она је много несрећна. Код нас је био фратар и убедио оца да чини велики грех, ако Лујза пође за вас. Али Лујза не може без вас ... Лујзи не плачи ...

(Лујза још јаче заћлаче, Матилда почиње да ћлаче. Шамика њако исћо. После ћлача, јасно)

Слушајте хер фон Кирич. Све се да удесити ако сте ви човек

...

ШАМИКА

Шта то, молићу?

МАТИЛДА

(Тражећи њу)

Хер фон Кирич ... Свирајте мало, тако чете лакше умирити Лујзу. И ми ћемо се после договорити.

ШАМИКА

(Узима гитару, заваљује романсишно главу, државним гласом пева и свира)

“Ви штарк похт мајн Херц” ...

ЛУЈЗА

То је као страданије Вертерово. Доста, умрећу! ...

МАТИЛДА

Хер фон Кирич она не може без вас ...

ШАМИКА

(Љуби јој руку)

Како сте аристократически! ... Ах, ту кља-неее ...

МАТИЛДА

Но, али ипак има помоћи. Задржите надежду.

ШАМИКА

Какве помоћи?

МАТИЛДА

Ви ваљда нисте жепско? Фишкал сте! Не може вам ни враг паудити. Лујза ће вам следити где год хоћете. Отац је не да због вере. Мој муж вам неће бити противан. Он вас воли. Он зна зашто ја разговарам са вама. Разумете ли ме?

ШАМИКА

(Трепће очима)

МАТИЛДА

(Јако)

Јесте ли ме разумели?

ШАМИКА

(Једва чујно)

Нп-е.

МАТИЛДА

(Као боре)

Да Лујза ускочи к вама ... Разумете ли ме сада?

ШАМИКА

Да Лујза ускочи код менеее?

МАТИЛДА

Јесте. Она ће ако треба и свој живот жртвовати. Само ако ви

...

ШАМИКА

(Шећа по соби. Гледа у паваницу, гледа у њод)

Добро!

(Пауза)

Добро ...

(Пауза)

Размислићу ...

(Танко)

Корак је опасан.

МАТИЛДА

Нема се времена за размишљање. Ако има што мора бити, мора бити брзо. Јер ће отац послати Лујзу далеко својој родбини. После ће доцкап бити.

ШАМИКА

Па како би било да па идући пургер-бал дођем с колима, па онда ... Како ви кажете.

МАТИЛДА

Лујза је сигурна у себе иако сад ћути. И отац ће се у почетку љутити, а после биће добро. Па нит ћете ви нити она веру мењати.

ШАМИКА

Добро. На пургер балу ја ћу са писмом фрајла Лујзу обавестити о часу поласка.

МАТИЛДА

Зашто писмом?

ШАМИКА

Јер ја ћу чекати напоље код кола. А кад ће бити тај час не знам. Готов сам на све. Дакле, кроз десет дана.

МАТИЛДА

Стоји ли партија?

ШАМИКА

Стоји.

МАТИЛДА

Дајте руку. Држим вас за човека од речи. Сад морамо брже у наше село.

ШАМИКА

Станите за моменат.

(Вади нешићо из џепа)

... Фрајла Лујза отишао сам у Пешту и код фризера од ваше косе као злато нумера драј дао сам исплести овај венчић. Ово је за вас презент. Носите га крај срца ...

ЛУЈЗА

(Стидљиво)

Хвала, хер фон Кирич! Хвала! Вечно ћу у срцу носити ваше речи.

МАТИЛДА

Хајдмо, Лујзи ... Збогом и довиђења на пургер балу. Дакле кроз десет дана ...

ШАМИКА

Збогом и довиђења кроз десет дана ... Ох, ту кља-неее!

(Оне одлазе. Пауза. Шамика забринућ и ѿужан)

СОФРА

(Улази)

Но шта си учинио?

ШАМИКА

Ништа. Полачек не да.

СОФРА

Јесам ли ти казао?

ШАМИКА

(Уздахне)

Јел' могуће да је такав свет?

СОФРА

Свако вуче себи.

ШАМИКА

Па шта ћемо сад?

СОФРА

Све је прекинуто. Тражи другу. Ја сам одмах знао да ће тако испасти.

ШАМИКА

Али, папа, Лујза опет може бити паша, а да не мења веру.

СОФРА

Како?

ШАМИКА

Пристаје да ускочи код меле.

СОФРА

Шта? Да ускочи? ... Да је украдеш? ... Па онда да нас Полачек у процес ували ... И то ми још фали ... Мани ћорава посла.

ШАМИКА

Дао бих јој срце и пола живота.

СОФРА

(Шејћа)

Мали ... Опет сам стомак покварио. Крв ће да ми удари у главу. Од кад су измислили врашки шпорет не можеш више добро јести. Печење на ражњу већ спада у митологију. Торте и кохови мегдан су однели. Сланина ти за вратом расте од лиснатих јела. Сад шпорет кува а не газдарица.

МОМАК

(Улејши сав унезверен)

ШАМИКА

(Љушишићо)

Нооо-гумиласти, како се то улази? ... Где је реверанс?

МОМАК

(Нешићо мумла)

ШАМИКА

Нооо, хоћеш ли га учипити?

МОМАК

(Се зџура, жмирка)

ШАМИКА

Но, сад ми одговари ... Јел дошла још каква визита?

МОМАК

(Одриче главом)

ШАМИКА

Јел ме зову где у визиту?

МОМАК

(К. Г)

ШАМИКА

Но! Гумиласти. Да не зове Чамча или Кречар папу?

МОМАК

(К. Г)

ШАМИКА

Но. Гумиласти. Да не зове Чамча или Кречар папу?

МОМАК

(К. Г)

ШАМИКА

Но, гумиласти, да се није излио Дунав?

СОФРА

Шта измишљаш?

ШАМИКА

Папа, ја хоћу да наша кућа буде побл. И момци морају бити побл.

СОФРА

Добро, питај га да се није запалио оцак?

ШАМИКА

Да се није запалио оцак?

МОМАК

(Одриче главом)

ШАМИКА

Да, да ... Да пису ...

СОФРА

Та питај га лепо, као човека. Ваљда пећеш од њега фишкала да направиш ...

ШАМИКА

Гумиласти! Папа! Момци су бединтери. И они морају увек ћутати. Да нас не зове фрајла Катица?

МОМАК

(Са све већим одречним жримасама и жесћовима)

...

СОФРА

Ма стани синко. Докле ћеш измишљавати? Никад мој момак у дућану не сме са муштеријама ћутати ... Нек каже шта зна.

МОМАК

Хвала вам газда од срца, да могу ...

СОФРА

Де, де реци сад шта је ново?

МОМАК

Газда, ваш син Пера узео да тестерише кућу на два тала ...

СОФРА

(Јекне, ухвати се за главу)

Штааа? ... Какооо?

МОМАК

Ево, звао дунђере. Дао им сто форинта и довео до велике куће на Дунаву. Измерио кућу, означио тачку дунђерима и рекао им да је секу на два тала ... Да тестеришу ... И ено, мајстори, где је руше ...

ШАМИКА

(Баца се у фојџелу, њоклоивши очи)

Ах, папа ...

СОФРА

(Јекне)

Брже у магистрат ... Брже ... брже по пандуре ...

(Излећи са момком најоље)

ТРЕЋА СЛИКА

У Шамичиној бирџији "Пурџер бал". Бина представља "Експира-цимер" – украшен шареним харџијама, углови паванице повезани ланчићима од паџира. На зиду неколико јеленских роџова. Свуда појребна враџа воде у друџа кафанска одељења. ЛУЛА СОКОЛОВИЋ улази с једне сџране, а с друџе КАТИЦА. На Каџици је шал и џледа свуда око себе, као да некоџ џражи. Види се да није дошла на бал. Чује се музика.

КАТИЦА

(Живо)

Молим вас јесте ли видели мога брата?

ЛУЛА

Господар фишкал у великој сали игра.

КАТИЦА

(Нервозно)

Не њега – већ Перу тражим. Он ми је врло пуџан. Чула сам за његове памере.

ЛУЛА

Видела сам га. Данас је био мртав пијан, јер су му продавали коња. Пре подне је свуда ишао добошар и бубњео, да ће се продавати заплењени коњ Господар Пера Кирића. А ваш Пера узјахао другог коња, па све за добошарем. Добошар виче: “Даје се на знање сваком да ће се на мушти продавати коњ Господар Пера Кирића. А Пера за њим јаше и виче: “Није истина! Неће се продавати! Лопов је магистрат! Лопови су сви!”

КАТИЦА

Где ли је он сад?

ЛУЛА

Можда на Дунаву са лађарима.

КАТИЦА

Баш вам хвала. Идем и тамо.

ЛУЛА

Молим вас за једну реч. Ја сам већ давно хтела са вама да говорим.

КАТИЦА

О чему то?

ЛУЛА

Ја сам врло, врло, врло несрећна.

КАТИЦА

Зар и ви? Најлепша сте девојка у целој вароши.

ЛУЛА

Не дају ми опога кога волим.

КАТИЦА

Да није Шамика?

ЛУЛА

Ах, не. Он само галактерије спроводи. Пре су му девојке веровале, да ће једну узети, а данас ни једна ... Немојте мислити да га пањкам. Он је врло добар. Из Талијанске ми је донео смокве и наранџе ... Али ја другог волим, волим једног лаћманина.

КАТИЦА

А он вас?

ЛУЛА

И он мене. Он би због мене и униформу скинуо.

КАТИЦА

Па?

ЛУЛА

Родитељи не дају ... Чујте ме! Ви сте исто тако несрећни. Знам све. Ваш отац пије хтео да вас уда за оног дивног и изобразеног доктора, кер сем дипломе пије имао никакво состојаније. И он је умро.

КАТИЦА

Не говорите, молим вас.

ЛУЛА

Саветујте ме ...

КАТИЦА

Живите, као и ја. Уређујте башту, поливајте цвеће, учите сиромашну женску децу и ...

ЛУЛА

И?

КАТИЦА

И – вените. Увените. Ево, као и ја. Нема веће радости но бити готов за одлазак на онај свет. Овај живот је тамница ... А поћи тамо горе! ... Не зна се ништа, а живи се у нади, да ћу се можда тамо са својим састати.

ЛУЛА

(Нагло је пољуби)

Ја то не могу ... Онај кога волим, још је увек жив ... Али знам шта ћу ... Ја хоћу да будем срећна, срећна макар један дан. Један једини дан. А кад се ни то не би могло ...

КАТИЦА

Онда?

ЛУЛА

Њега или никог! Жива или мртва – Мртва бити!

КАТИЦА

Оставите те мисли и одлуке ... Извините, ја морам да идем да нађем Перу. Нећу нико да ме овде види. Збогом!

ЛУЛА

Станите!

КАТИЦА

(Сишање код вратица)

ЛУЛА

(Пријирчи јој, љуби је њлачући)

Збогом, збогом за навек ...

КАТИЦА

(Одлази. ЛУЛА брише очи. Пауза)

ШАМИКА

(У свакој руци држи по један букет)

А где сте ви фрајла Соколовић? Не играте?

ЛУЛА

Глава ме боли.

ШАМИКА

Ево вам два букета. Нек вас они освеже.

ЛУЛА

То сте ви другим фрајлама паменили.

ШАМИКА

(Искрено)

Јесам. Али ви сте боља од свих.

ЛУЛА

Ви то свакој говорите.

ШАМИКА

Говорим из почитовања.

ЛУЛА

Ви сте гавалир, велики гавалир.

(Узме цвеће)

Можете ли да ми учините велику услугу?

ШАМИКА

По заповести.

ЛУЛА

Треба ми витриол. Али врло јак витриол. Хоћете ли ми набавити?

ШАМИКА

(Незгодно му)

Гумиласти, што ће вам то?

ЛУЛА

(Збуњена за њенуј)

Знате, код нас има толико пацова. Не могу да спавам ноћу. Зато ме глава боли.

ШАМИКА

Ја ћу вам послати свога мачора. То је сила! Што тај вата! ... Кад се оженим ја ћу га узети са собом.

(Чују се узвици: "Маске"! "Маске"!)

ШАМИКА

Гле, већ је попоћ! ... Тако ми је жао што с вама не могу одиграти валцер.

ЛУЛА

Па маске ће трајати мало?

ШАМИКА

(Сломљен)

Али ја се журим.

ЛУЛА

Где то?

ШАМИКА

Не питајте! ... Далеко! ... Моја судба! ...

МОМАК

(Улази)

Фрајлице, тражи вас мајка. Сад ће маске пролазити.

ЛУЛА

Ево идем.

ШАМИКА

Да вас отпратим.

ЛУЛА

Не хвала. Сама ћу.

(Одлази)

ШАМИКА

(Вади једно писмо из џепа)

Знаш ли фрајла Лујзу?

МОМАК

Не знам.

ШАМИКА

Гумиласти! Знаш ли старог Полачека?

МОМАК

Знам.

ШАМИКА

Е, па питај која је од њих његова ћерка Лујза. Па кад ти кажу а ти предај ово писмо ... Јеси ли разумео?

МОМАК

Дабоме.

ШАМИКА

Само њој писмо да предаш Али нико да не види.

МОМАК

Разумео сам – нико да не види.

ШАМИКА

Сад иди па је тражи. После дођи код мене. Ја ћу бити у дво-ришту код арњева.

(МОМАК оде)

(ХРИСТИНА наилази. Чује се музика)

ШАМИКА

(Пљесне руком)

Ох, ту кља-пеее! ... Иако ми је глава као календар, опет сам вас заборавио. Ви сте инкогнито дошли на бал?

ХРИСТИНА

И отићи ћу инкогнито ... Сећате ли се кад смо били деца? Били сте заљубљени у мене и писали сте ми дешператна писма.

ШАМИКА

Јес, јес ... Тада би се обично свукао, легао би, комотизирао би се и писао би писма ... Због вас сам код картара сваки дан ишао. Ја много полажем на картаре. Све су ми рекле да сам мученик овога света ... Ах, па моји снови! ...

ХРИСТИНА

Верујете ли у то?

ШАМИКА

Да, картаре су ми предвозвештавале, да ћу страшну борбу претрпети. По мом сневању ја ћу много препатити и морам препатити да бих до цели дошао.

ХРИСТИНА

До какве то цели?

ШАМИКА

Сећате ли се кад смо се играли коња?

ХРИСТИНА

Да!

ШАМИКА

А сећате ли се како је ваша мама месила јуфке од пите? Биле су фипе као тиланге.

ХРИСТИНА

Јесте! ... Волела сам много коња да играм. Била сам јако мушкобањаста. Ја никад нисам волела лутке.

ШАМИКА

Ајде да сада пре по што дођу маске будемо ја и ви маске, па да се играмо коња. Узмите пешеве мога фрака ... Хајд, сад напред ...

ХРИСТИНА

(Узела га за пешеве. Шамика њрчи, хрзе и чивџеџа се као коњ)

Ђи! Ђи! Ђији! ... Докле ћемо овако?

ШАМИКА

(Скакуће одушевљено)

Док не дођем до цели свог живота! ... Ђи! Ђи! Ђији! ...

ХРИСТИНА

(Сћлала, исћусћила фрак)

Боње да играмо свадбе и венчање ...

(Угледавши ЧАМЧУ, који наилази, врисне и побегне)

ЧАМЧА

(Улази)

Охо! Јел ти то девојка? Хоћеш ли да је узмеш?

ШАМИКА

Нема пропорције. Она само имућство уважава, други јој темељи не служе ... А како је испао пургер-бал?

ЧАМЧА

Одлично! Он пуни џеп! Пургери кад се шепуре, онда лепо троше. Онда ја имам пуи џеп. Пургери нису избирачи ... После, веселије је. Али сам ти нашао још једну фину фрајлу. Соса јој име, чек да је зовнем. *(Оде)*

(После паузе улазе ЧАМЧА и СОСА)

ШАМИКА

(Пружа јој руку)

Благородна фрајлице!

СОСА

(Прикрива усћа лејезом)

Ох, ви исувише ласкате.

ЧАМЧА

Е, децо ја одо мало до келнераја.

(Оде)

ШАМИКА

Зашто милостива не носи шешир са перјаницом, већ капу од блонда?

СОСА

То лепше густирам ...

ШАМИКА

Дивно вам стоји! Знате кад сам био у Верони увек сам био обучен у фатермердер до преко ушију. Изгледао сам онда као прави енгландер.

СОСА

А шта ће овде да радите?

ШАМИКА

При првом погледу срце ми је на вама стало. Видео сам вас кад сте у овој роза хаљини малочас играли “французу”. Па та фризура та – ох! ... Не могу вам исказати колико ово несрећно срце уздисајем лети као муња по светлости облака ...

СОСА

Ју, а ако удари гром?

ШАМИКА

... Као пчела мед, тако и ја са језиком народа узимам песму да славим љубав и пријатељство са вама ...

СОСА

Ја сам поштена девојка ... Какво пријатељство? Каква љубав? Ја кад се наједим врло сам пикантна. Не умете да се ожените. Никад вас не бих ...

ШАМИКА

(Трагично)

Нећете? ... Збогом свете, ти си једно примамљиво огледало ...

(Соса излейши)

КРЕЧАР

(Улази са чашиом у руци)

Могу ли да честитам? ... А фрајла отишла. Шта си се замислио. Не тугуј, већ ако хоћеш да се жениш, а ти послушај мој савет. Прво, не дај да ти се прђија интабулира, јер тада носи жена капут, а муж визитлу.

ШАМИКА

Ама где ми је жена?

КРЕЧАР

Друго, ако је жена болесна, дај јој онолико меденице колико хоће. Ако јој је мрзак живот а богата је, не треба од куће ићи, пит се дати истерати ... Ако је млада утолико боље, ако је стара чини јој све по вољи, и гледај да се добро тестаменат начини ...

ШАМИКА

Гумиласти!

КРЕЧАР

А као је, запамти, високоучена и високовоспитана, онда нек донесе много поваца ... Е - то ти је ...

(Исија)

Виват! Виват! Виват, Шамика!

ШАМИКА

Па овде нема цуре за мене.

КРЕЧАР

У женидбеној струци ја сам био друкчији. Ту ме ни враг не би скувао ... Иди у Србију, иди у Београд.

ШАМИКА

То никако. У Београду све су фрајле бркате, седе на серви-
јанер тенисима и крај огњишта у бакрачу кувају, а из тепсије
једу.

КРЕЧАР

Ето још једне цуре ... Перуника се зове. Млада је, лепа је,
богата је ...

ПЕРУНИКА

(Улази весело)

Кад ће се играти јастучића?

КРЕЧАР

А! Јастучића? Е, биће и јастучића.

(Одлазећи)

Немој јој говорити као да гулама славу опеваш ...

(Перуники)

Ево ти гавалира за францезу ... Дед, поразговарајте се мало
без мене ... Одо за јастуке.

(Оде)

ПЕРУНИКА

Играте ли?

ШАМИКА

Слабо ... Знате, и сувише имам среће у љубави, па не знам
којом би се оженио.

ПЕРУНИКА

То вам ја сметам.

ШАМИКА

А никако ... Саветујете ме коју да узмем?

ПЕРУНИКА

Узмите здраву, младу, веселу ... Нек има имања и срца, па ћете
бити срећни.

ШАМИКА

Ах, ал ја имам идеале!

ПЕРУНИКА

Какве?

ШАМИКА

То вам не уем казати милостива фрајлице ... Ох, како су вам очи! Жижице би могли са њима запалити.

ПЕРУНИКА

А зар не и људско срце? Ви ме вређате? Са мном су се многи опарили ...

ШАМИКА

Дакле, ви сте многе ероберунге направили? ... Ја ћу далеко отићи одавде. Ласте и ждралови биће ми сапутници. Њих ће те видети, али мене нећете ...

ПЕРУНИКА

Ја ћу се удати, а ви ћете се неочењени тоциљати између Сент-Андреје и Пеште, да би дамама поклоне куповали.

ШАМИКА

Богато ожењен човек, који се увек паоко своје жене врзе не може поетично живети.

ПЕРУНИКА

Ви сте срећан човек.

ШАМИКА

(Лако, њоводљиво)

Да! ... Чим добијем либесбриф без потписа мећем га ад акта. На све гледам аристократически. Код куће имам формалан салон, а кревет ко билијар ... Ах, ваша фиња бледоћа за блазираног човека значила би угушени пожар ваших чувстава. Али, та бледоћа је само поблеса нашег рода и воспитања. Благо оном који код вас ероберунг може направити.

ПЕРУНИКА

Ви сте велики пмајхлер. Али једном таквом галаитому, који је кроз многе салоне прошао, и који је даме као мукенхенгер ватао не би требало веровати.

ШАМИКА

Љубим руке на тај комплимент.

ПЕРУНИКА

Штета што тај ваш бонтон никог не може усрећити.

ШАМИКА

Што не дођете код мене у визиту?

ПЕРУНИКА

Још би ми то требало. После репове да ми извлаче. А знам да се никада нећете оженити.

ШАМИКА

А ја то тако жарко желим.

ПЕРУНИКА

Ја бих вас извукла за уши и послала кући. Ви увек пола срца прикривате. Ви сте фушер у љубави.
(СОФРА и КРЕЧАР улазе)

СОФРА

(*На улазу засћиаје*)

Где, мога Шамике са цуром! ... Добро изгледа на око. Види се да није прошла кроз фрајлашку академију. Лице јој је патурално и на чистоту поња.

КРЕЧАР

Оставимо их. Само им треба послати пиће, јер су плен-паради.
(*Оду*)

ПЕРУНИКА

Мене су чак и бакали просили. Али ја нећу, јер сам из куће гросхендлера.

ШАМИКА

Али, молићу, гросхендлерима јако вексле долазе.

МОМАК

(Улази и доноси шиће и јело)

Изволите се служити.

ШАМИКА

Остави то на сто. Ми ћемо се сами дати сервирати.

(МОМАК осјавља и одлази)

Изволите милостива фрајлице.

(Седају. Он служи врло њажљиво)

ПЕРУНИКА

Ах, ви се топите сав од етикеције ... А шта је то?

ШАМИКА

Гушча цигерица динствована у нутеру, са ...

ПЕРУНИКА

Одлично знате кујну ...

ШАМИКА

(Пије)

А ово је ауспрух ... Ох, како ме заноси и греје. Пијте!

ПЕРУНИКА

(Пије)

Одлично.

ШАМИКА

Ал' ме је загрејало ... Тако је то милостива фрајлице. Тешко је оженити се. Тешко!

(Пије)

Шта све не треба жени.

(Набраја на њрстје)

Куварица, па собарица, па ... а ди је цукерпекер, ди су миришљаве помаде, ди су сапуни? Ди су зејтини да госпоји кожа и коса омекша? Па ди су кућевне ситнице? ... Па ди су доктори, па бабица, па апотека? ... Па она после свету више угађа но мужу.

ПЕРУНИКА

Ал сте шоња ... Боље би било да ми отневате једно "Многаја Љета" и да ми једну здравицу одржите ...

ШАМИКА

(Брижно)

Не знам у који би цеп метнули моје силне комплименте.

ПЕРУНИКА

Видим, опет се зопите од етикеције.

ШАМИКА

Страшно је оженити се на рачун мога имена.

*(Музика. ГАЈДАШ, са гругом њаора и њаоркиња улази са со-
кака. Певајући њролазе њокрај ШАМИКЕ и ПЕРУНИКЕ. Је-
дан ПЛОР њева: "Ај да сам богаји ко ишио сам јединац, ај све
би цуре сањеро у свињац" ... Одлазе)*

ПЕРУНИКА

(Скочи)

Ово је живот!! ... Тамо се много ужива и много живи. Збогом хер фон Кирич. Ви сте права шоња.

(Одлази)

ЧАМЧА

(Улази)

Сад ће маске да паићу. Оћу да развеселим старога Софру.

ШАМИКА

Ах, папа је тужан.

ЧАМЧА

А што вечерас писи играо?

ШАМИКА

Ах, то је гумиласти! Зар ја који сам у Венецији играо “Черито” да играм овде ...

ЧАМЧА

Е, господин фишкале, кабинетник сео до вас, па вам сад наше игре гумиласти.

(Чују се узвици “Маске”! “Маске”!)

ЧАМЧА

Пургери траже Маске. Морам их задовољити што пре. Јер ће после сви тражити руски теј са румом. А ја ћу им у место руског теја дати камилтеј.

ШАМИКА

А ако се љуте? ...

ЧАМЧА

Пургери су то. Кад се они напију и печену мачку поједу место зеца.

ШАМИКА

Како ће се завршити бал?

ЧАМЧА

Биће котилона, полке, соло, чардаш. А на крају ће се одиграти “Јастучићи”. Ту се пургери и пургерке до миле воље ицмачу и – крај балу. А мени пул цен ... Морам маске уредити.

(Оде)

(МАТИЛДА и ЛУЈЗА нагло улазе)

ШАМИКА

(Мало узбуђен)

Ах!

МАТИЛДА

Где сте ви хер фон Кирич? ... Ах, ти пургери играју као лопте па билијару.

ШАМИКА

Јесте ли добили што од мене?

ПОЛАЧЕК

(Нагло улази, бесан, црвен)

Затрачени женски! ... Хер фон фишкал, сад бил ваш момек ... Тражил Лујзу да јој преда ово ...

(Показује писмо)

Почкеј Лујзи, ја ти га укажу ...

ШАМИКА

Али то није било за вас.

ПОЛАЧЕК

Лујзи је моје! ... Лујзи ја ти ово буду прочитат

(Чита)

“Љубезна Лујзи. Нисам још спреман на бегство но чекај ме кроз месец дана. Сигурно ћу доћи. Твој Шамика Кирич” ...

(ЛУЈЗА њобледи и њосрће. МАТИЛДА је њридржи и њосиави на једну сиолицу)

МАТИЛДА

(Шамики)

Ви нисте човек! Ви сте мекушац ... Не, то је! ... Ја сам вас држала за нешто друго ...

ЛУЈЗА

(Зайлаче)

То никад не бих поверовала.

ШАМИКА

Али да вам објасним ...

ПОЛАЧЕК

(Бесан)

То је гавалир?! Ја сам касанин. Ја нејсем фишкал. Али којег човека девојке штрангом вуку, тај ... Моје је Лујзи јунак, и она је за мужа јунака ... Да сте ми син морали би за каштигу седам дњи сукињу носит ... Лујзи! Матилда! Форверц.

(Нагло оду)

ШАМИКА

(Пренеражен. Седа уморно на сѝолицу. Усѝијаје и пружа руку иѝамо гђе је оѝишила и прѝиѝиѝа иѝенико, нежно)

Ах ... Ту кља-неее ...

(Музика нагло засвира иѝуи. У смеху, хуци, иѝдврискивању јуре на све сѝране маске мушке и женске. Један је оѝачар, са мейѝлом јури иѝургере. Друѝи је лоѝов. Трећа маска бабица са бебом. Бебу жѝра девојкама у руке иѝид. СОФРА и КРЕЧАР наилазе. Седају за сѝо. Посмаѝирају маске. Одједном чује се звонце. Сви беже по хошковима. Једна маска у иѝрикоу јаше маѝарца са иѝаѝорцима. Сви са маѝарейѝом одлазе. МОМАК доноси јело и иѝиће, жаси ламѝе. На сѝо меће једну свећу. Оде)

КРЕЧАР

Пиј, Софро! Пиј, стари! ...

(Пауза)

Чујеш ли како се свет забавља? Како се данас живи?

СОФРА

Еј, како је било некада! ... Сад можеш за мито све добити. А некад, некада кад је у магистрату био Паприкић, па Ловчан, који су и у депутацију код Марије Терезије били и са њом разговарали ...

КРЕЧАР

Јес, јес, па кад они дођу у магистрат у долама и ћурку, па златан појас, па самур калпак. Имао си шта видети! Из целог човека вирила је правда.

СОФРА

А гле сада! Сви у фраку! Набили тај ластин реп. Јадни и исисани. Ноге им као две тачке, а овамо никада да их зајазииш.

КРЕЧАР

Ни онда пису сви послали доламе него капуте и трајдроте а шешир па три рога. Бркови обријани. Може човек бити и у фраку поштен.

СОФРА

(Одлучно)

У магистрату биле су све саме доламе. Тек по који купец посио је трајдрот. Ето, ко ја и ти.

КРЕЧАР

Ех, било је наше Софро! Било! Сад смо ти ко стари пањеви. А живот иде ...

(Сипа)

Пиј, брате ...

СОФРА

(Пије)

Тако је брате ... Ми смо старци. Гроб је близу.

КРЕЧАР

Близу ...

(Куцају се, пију. Обојица замисљени)

СОФРА

Сећаш ли се како смо радили и како смо се мучили? Ишли у Пољску, продавали вино и куповали платно ...

КРЕЧАР

Сећам се брате, сећам ...

СОФРА

Почели смо ни од чега, а створили све. Били смо чланови опчества ...

КРЕЧАР

Иако смо имали исте дућане, писмо конкурисали један другом ...

СОФРА

Нисмо!

КРЕЧАР

Већ смо се помагали!

СОФРА

(Пију)

А сад – прошло је наше.

КРЕЧАР

Прошло. –

(Пауза. Замишљени су)

СОФРА

Е, мој Јово, шта сам дочекао? Да морам умрети а кога остављам за собом, кога? Шамика је добар. Лудо добар. Ал' се не жени. До сад се још није оженио, а прешао је грчко мајорданство. Пера је лопов ... Благо теби. Ти имаш једног сина, али честитог. Само гледа своју кућу.

КРЕЧАР

Море има шесторо деце.

(Пију)

СОФРА

Да је рђав много би му било и једно.

КРЕЧАР

А шта је теби тешко?

СОФРА

Жао ми је муке моје.

КРЕЧАР

Па, на млађима свет остаје.

СОФРА

Теби је лако рећи “И ниње одпуштајеш раба твојега”. Ал
шта ћу ја?

КРЕЧАР

Па Шамика није толико оматорио, да се не може женити.
Колико си година имао кад си се по други пут женио?

СОФРА

То је друга ствар.

(Зайлаче)

Шамика никад неће.

КРЕЧАР

Није још до данас.

СОФРА

Мани се. Нема ништа од тога. Шамика се неће оженити.

КРЕЧАР

Сад је свет такав. Остави се! Како је – тако је! Ми бар, нас
својица трудили смо се да оставимо после нас нешто.

СОФРА

Ти имаш коме

(Загрцне се)

ал ја? У несрећан час сам Шамику за фишкала пачинио. А о оном бећару ни говора ...

КРЕЧАР

Мани се тога разговора ... Данас је све весело. Ко зна хоћемо ли идући дан овако дочекати ... Ми смо већ старци ...

СОФРА

Гроб је близу.

КРЕЧАР

(Пије, загрејан)

Мани се још гроба. Знаш, Софро, ми смо од детињства пријатељи ...

СОФРА

Јесмо, и остаћемо до гроба.

КРЕЧАР

Тако је!

СОФРА

Један другом смо помагали.

КРЕЧАР

Тако је!

СОФРА

Један другог писмо вређали.

КРЕЧАР

Тако је.

(Расплакали се, уздишу, бришу сузе)

Кад нема ко да нас теши, тешимо се сами ... Сами! Па опет, мој Софро, било је како је било. После нас шта ће бити, то Бог свети зна. Ми ћемо на други свет скоро, скоро, скоро ...

СОФРА

Скоро.

КРЕЧАР

Па да видиш, Софро, право каже иаш Чамча: Данас јесмо – су-
тра писмо. Кад умремо свему је крај ...

СОФРА

(Тешко, али одлучно)

Не бојим се смрти ...

КРЕЧАР

Ни ја.

СОФРА

(Разнежено, њпронуџо)

Али ме је жао мога труда и не само то, већ оног што сам
изредио и оног што сам изредити могао.

КРЕЧАР

Мене је жао. Али знаш кога?

СОФРА

Кога?

КРЕЧАР

Мене и тебе.

СОФРА

И мене је то жао.

(Уздишу дубоко, љућећи њију)

КРЕЧАР

Видиш, Софро, ми овде седимо, а тамо у сали свира музика.
Онде је пов, млад живот. А ми смо стари паљеви.

СОФРА

Право кажеш, да су наши дани избројани ... Дед још по једну.
(*Куцају се, ѿију. Софра одједном зајлаче*)
Највећма ме је жао, што кад умрем нећемо више бити заједно.
То ме је пејвећма жао што се морамо раставити.

КРЕЧАР

Дед, Софро, дед, брате да се пољубимо.

СОФРА

Оди слатки брате да сепољубимо.
(*Усијају ѿреко сиола, љубе се и ѿлачу*)
Скоро ћемо умрети! Скоро!

КРЕЧАР

Ко зна може бити да нам је ово последње.

СОФРА

Морамо се једаред растати.

КРЕЧАР

Ал' опет, тешко је човеку.

СОФРА

Тешко, брате.

КРЕЧАР

Оди да се пољубимо! Оди! ... Ех, шта је живота ...

СОФРА

Хвала Богу нисмо никог преварили. Душа нам је чиста.

КРЕЧАР

Јесте, јесте.

СОФРА

Пасош нам је души готов. Руку на срце можемо мирно метути.

КРЕЧАР

Шта ће да ради моја жена кад ја умрем?

СОФРА

Нек пође и она за мојом ... Некад смо ми у своје доба цуре звали “секама”, а сад су постале “Фрајле” и “Господичне”.

КРЕЧАР

А људи су данас курмахери и галантоми ... Код њих је љубав шпорт, формалитет ... Нема више јунака!

СОФРА

Нема!

КРЕЧАР

Наш је гроб близу! ... Оди, оди да се загрлимо.
(Грле се, љубе, бришу очи)

СОФРА

(Крстѝи се свечано)

Знај брате, кад умрем да душу своју предајем Богу створитељу, земљи тело, а све своје движимо и недвижимо имјеније остављам Шамики. Шамика ће одатле да изда свакоме слуги и слушкињи по сто форинги. Марку Ђебетарову осим платна, све ситне ствари у дућану. Нек се помогне. На цркву петсто. Пери малу кућу и хиљаду форинги.

КРЕЧАР

(Брише сузе)

Немој Софро. Немој брате ... Још је рано за то.

СОФРА

(С уздахом)

Нека ми је душа спремна на пут ... Ех, брате, како је тешко на души. Не да ми Бог радости.

(Зајлаче)

КРЕЧАР

Ми смо два стара

(Грли ља)

оголела пања.

(Пауза. Плачу. Најољу чује се издалека њесма)

СОФРА

Певају! ... Нов живот! ...

КРЕЧАР

(Скочи)

Па то је свршен пургер-бал.

СОФРА

(Клима љавом)

А Шамика ме заборавио.

КРЕЧАР

Седи ту. Сад ћу да га доведем.

(Оде)

(Пауза. Софра се мучно диже и шејџа заммиљен. Хуче, уздише. Одједном се врајџа ојиварајау. ПЕРА са још два лађара бесно улази. Мрјџав је џијан, цејџиш и дрхџиш. На очи му набијен шешир)

ПЕРА

(Сџао на сред кафане. Глади бркове. Мрко љледа и мери СОФРУ)

СОФРА

(Га оїазио, али се ірави да ља не види и не чује. Оборене љаве насїавља шейїњу)

ПЕРА

(Мрко)
Добро вече.

СОФРА

(К. Г)

ПЕРА

(Мери ља, све јачим љласом, који дрхїи од љуїшине)
Дакле, ја увек бећар, а Шамика господин?

СОФРА

(К. Г)

ПЕРА

(Цикне бесно)
Дајте ми новаца!

СОФРА

(К. Г)

ПЕРА

(Наљло му іриђе. СОФРА сїао и љледа у земљу. Бесно)

Вадите новац! ... Шта вас ја молим? ...

(Наљло зђраби СОФРУ, іреврђе му љейове)

Ух! ... Ух! ...

(Нашао с муком сїїнину, коју љуїшїио іресне о іод)

Видите ли ову штрангу? ...

СОФРА

(К. Г)

ПЕРА

(Цикне)

Шта ћу ја ту с тобом много? ...

(Лађарима)

Дижите га! ...

(ЛАЂАРИ ичепају СОФРУ и понесу зиду, где је укуцан велики клинац. Брзо везују уже и праве омчу)

ПЕРА

Готово? ... Бесите га! ...

СОФРА

(Уздигнути од ЛАЂАРА са замком око вратица, којрица се, крклајући виче)

Ло-по-повиии! ... Лопови! Ватрааа! ...

КАТИЦА

(Улеће, ПЕРИ)

Несрећниче! ... Несрећниче! ...

ЗАВЕСА

ЧЕТВРТА СЛИКА

После неколико недеља. У Софриној соби. Ноћ. Мрачно. Само кандило свећили њед иконом. Десно, сјреда у кревету лежи СОФРА. Крај њега КАТИЦА, а мало даље ШАМИКА. Он је њокрио очи марамом.

КАТИЦА

(Полако)

Заспао је! ... Пст! Хајдмо.

(Полазе)

ШАМИКА

(Одлазећи са њокривеним очима, једанууи, дваууи њодигне руке и очи небу. Оду)

СОФРА

(Почиње да се мучи у сну. Тешко дише и бунца)

Јеси ли то ти? ... Јеси ли то ти? ...

ПРВИ САН

Тиха музика.

ГЛАС

Ти ниси болестан. Ти си само завршио своје земаљско. А дуго си радио и мучио се... И табаклук и трговину. Радним даном су те звали “Господар Софра” – тај би тек видео! И жена твоја волела је увек да буде крај тебе иако си био кривих ногу и мањи и старији од ње ... Ето, погледај како си се оженио ...

(Уз музику њојављује се сан: скромна соба сва зрачи бело и ружичасто. ТИЈАНА седи и нешто везе. Све се види кроз њаучину и маглу)

МЛАДИ СОФРА

(Улази)

Добар дан госпођа Тијана ... Шта радите? ... Од кад вас нисам видео.

ТИЈАНА

Ни ја вас.

МЛАДИ СОФРА

Чујем да имате ваљану кћер за удају. Имам за њу ђувегију.

ТИЈАНА

Нека, ако Бог да. Желите ли је видети.

МЛАДИ СОФРА

Зато сам баш и дошао.

СОФИЈА

(Улази)

ГЛАС

Кад наједанпут искрену та девојка. А оно чудо ... Кад је гледаш, да си гладан паситио би се ... Не знаш шта је лепше на њој. Па обучена, не на високо, него на средње. А све јој добро стоји. Твој Шамика би се таквој девојци удварао, нудио букете, модне журнале и поклопе. А ти? ... Ти си био прави Србљин.

МЛАДИ СОФРА

Имам да вам кажем пар речи, госпођа Тијана.

ТИЈАНА

(Софији)

Софија изађи. Имам да разговарам са господар Кирићем.

СОФИЈА

(Излази)

МЛАДИ СОФРА

Јели то ваша кћи, госпођа Тијана?

ТИЈАНА

Јесте.

МЛАДИ КИРИЋ

Имате ли ђувегију каквог?

ТИЈАНА

Та било би, ал' знате свака мати за кћер тражи боље.

МЛАДИ СОФРА

Колико јој је година?

ТИЈАНА

Осамнаест.

МЛАДИ СОФРА

Добро. Мени је тридесет и пет. Удовац сам. Моје стање знате.
Хоћете ли да ми дате своју кћер?

ТИЈАНА

Она је много сирота.

МЛАДИ СОФРА

Ништа то не чини. Хоћете ли да ми је дате?

ТИЈАНА

Да се размислимо.

ГЛАС

И кад си поново дошао и запросио девојачку руку, она ти је тихо рекла “Да” ... Даровао си је са двадесет и четири дуката. Доцније си купио ђердан од бисера, а после каруце ... Али су и матер и кћер прећутале, да је девојка била потајно заручена. Они су се волели. Али кад је девојка отплакала три дана и три ноћи, искрено се помирила са судбином ... А момак од жалости умро је за њом ... Ти старински млади Србљи и младе Србљинске кћери умирали су од љубави ...

(Крај прве слике сна)

СОФРА

(Крикне сав ознојен)

Саи! ... О! Да чудног знаменија ...

ШАМИКА

(Улейиш њлачући)

Папа, папа шта вам је ... Јели вам лакше?

СОФРА

(Дубоко)

Сипко, да се жениш.

ШАМИКА

Оћу папа. Имам већ једну забележену.

СОФРА

Па свршавај већ једном.

ШАМИКА

Чим оздравите ... Како ћу са овим срцем да идем? Ја не могу да се одвојим од вас.

СОФРА

Епо, погледај, оно је слика твоје покојне матере. Да сам здрав и да могу да погазим свету успомену оженио бих се. Поново би се оженио да имам коме слеме од куће да оставим.

ШАМИКА

Ах, гумиласти папа ... Не говорите тако.

СОФРА

Имаш право ... Ја сам у ватри. А спава ми се. Много ми се спава ... Иди лези.

(Ојружи се по постојељи)

ШАМИКА

(Покрије очи марамицом)

Ах, папа како ћу ја без вас ...

СОФРА

Ја сам стар. Ја треба да идем. Природно је да се одвојимо. Зато ти треба да се жениш.

ШАМИКА

Како ћу се папа жепити, кад сви испитивају колико мираза иштем, колико ти имаш и шта ћеш ми дати. То пије љубав, то је трговина.

СОФРА

Нек питају. И ја питам. Нек дођу, нек виде. Имамо им хвала Богу шта показати ... Нек виде да ја нисам баикрот ...

ШАМИКА

Али, драги папа, за једног галантома то је страшиан ударац, то је увреда.

СОФРА

Па јели тако свуд било?

ШАМИКА

Јесте папа. Тако је било и у Кошици и у Ђуру. Свуда учиним добар утисак ... Знаш, папа у Венецији су ме звали чак и “Српски Дејди” ...

СОФРА

Синко, ти ћеш блудити тамо и амо, а нећеш се оженити ...

ШАМИКА

Папа!

СОФРА

Добро, добро, синко. Ти не знаш шта је светиња огњишта и имена ... Ша на место да тражиш девојку, ја чујем друго. Цео дан седиш са оном што је испила витриол ... Како се зваше?

ШАМИКА

Фрајла Лула Соколовић.

СОФРА

Да, код ње ... А она се тровала за другог ...

ШАМИКА

Она је добра и племенита душа ...

СОФРА

Не велим да није ... Лепо је то што јој сваки дан доносиш букете и поклоне. Лепо је што си нежан Али се задржаваш. Она је живи мртавац. Лежаће још дуго, а ти ћеш пропуштати партије ... А слеме наше? Шамика! ...

(Грозница га зајпресе. Бунца. ШАМИКА после паузе излази оборене главе са марамицом на очима)

ДРУГИ САН

Тиха музика.

ГЛАС

Целог си се живота мучио и радио. Али и кроз патњу ти си умео да будеш поносан Србљин из Сент-Андреје: “Ми же Сентандрејци целог света славни” – певао си и ти тргујући по целој Угарској, Пољској и Украјини ... Свуда си проносио српско име и српску честитост. А код куће и у твојој Сент-Андреји имао си бакалницу. Али какву бакалницу ... Већ из далека видео се твој ћенепак. А на њему роба. Опанци, чарапе, лопате ... А унутра избројати се не може. Штета што у твоје доба није било фотографије, да се код потомства овековечиш ... Ни сам праотац Ноје на свом броду није био тако сортиран. Па ипак покрај свега богатства ишао си на пут. Ишао си у Пољску, да купујеш платна, да још више стечеш за твоју децу, како би била боља по ти ... Сећаш ли се како су те на граници у чарди напали разбојници? Ево, види.

(Појављује се слика. Чарда. Мрачна, са ођарављеном лампом. БИРТАШ у једном уџлу, а у другом, за једним столом седе и вечерају СОФРА, ЧАМЧА и КРЕЧАР. Оружје им скривено. Најпред за столом седе РАЗБОЈНИЦИ. Сваки има по један

нацак. РАЗБОЈНИЦИ гледају ону ѿројицу. Пију, ѿуше, ѿљу-
ју. Боси су. Бедни. На голим ногама ѿпрагови од робијашких
ланаца)

СОФРА

Чамчо, ми смо на злу месту. Види.

ЧАМЧА

Видим. Погледај им само ноге.

СОФРА

Видим! Још им трагови од разбојничких ланаца.

(РАЗБОЈНИЦИ улазе и излазе. Дрско гледају и провоцирају
разним ѿокрећима)

ПРВИ РАЗБОЈНИК

Шта мислиш какви су ово људи?

ДРУГИ РАЗБОЈНИК

Судац није ни један.

ТРЕЋИ РАЗБОЈНИК

То су трговци.

ПРВИ РАЗБОЈНИК

И то рацки.

ДРУГИ РАЗБОЈНИК

Да, ти су најбогатији.

ТРЕЋИ РАЗБОЈНИК

Како се пеће обогатити, кад на сваком рифу преваре, а овамо
пола година посте. Тај мали, широки – тај мора да је за свог
века појео сто мерова граха и педест центи зејтина.

(Музика. Слика се гаси)

ГЛАС

И Шамика ти је постао фишкал ... Увек отмен, увек феш - ал' никад драговић. А Пера наместо да буде јупак, постао је као у чарди онај разбојник ...

Крај II сну.

СОФРА

(У дугом кркљању)

Ах, опет сан! ... Опет претсказаније! ... Шамика ... Шамика! ...

ШАМИКА

(Улећу)

Папа! ... Ум Готес вилен, шта вам је ноћаске?

СОФРА

Опет сам пешто приснио ... За кога смо се ми стари мучили и злопатили? ...

(Тешко)

Шамика, хоћеш ли?

ШАМИКА

(Брзо)

Хоћу, папа! Хоћу! ...

СОФРА

(К. Г)

Жени се. Девојке ће те у песму спевати, ако останеш ... Ето, већ си прешао грчко мајоранство.

ШАМИКА

(Мучно)

Али, како папа да се женим?

СОФРА

Па као и сви људи.

ШАМИКА

Знаш, свуда сам добро примљен. Па ако узмем једну замерићу се другој. Само би непријатеље стекао. Бадава, пећу нигде да се замерим.

СОФРА

Па шта ти је стало до замерке. Па зар не знаш да сваког ђувегију оговарају ... Ако си при себи, синко, шта то говориш?

ШАМИКА

Оставите ви то мени папа, оженићу се са стране ...

СОФРА

(Мучно)

Та ма од куд – жени се већ једаред ...

(Закашље)

Господе! Господе! ...

(Пада у занос. ШАМИКА, као и њре полако излази)

ТРЕЋИ САН

Музика.

ГЛАС

Софро. Софро. Блажено ти почивши Словено – Србине. Ти си давно уснио у Господу, а твој Шамика још увек са девојкама. Као засађени рен међу љубичицама ... Али се више не жени, већ проводацира. И сваку срећно уда ... Кад је бал, па ма и вацгаге падале, иде у Пеншту и дамама купује рукавице, букете, боибоне. За тридесет година на путу од Сент-Андреје

до Пеште, купујући дамама потребе он је више прешао километара но Кук око земљине кугле ... И теби и мајци и сестрадама подигао је лене споменике ... На свом срцу још носи медаљон и у њему један прамен косе ... Он је био способан да воли, али не и да победи ... У медаљону је пепео његових успомена ... Кад остарео, поћу не може да заспи, узме медаљон и љуби косу ... То нико не види, нити он жели да то ико види ... Јер само он осећа бољку ... Али, Софро, погледај. То нико из свога гроба не може видети као ти ...

(У дну се појављује слика прајње. Прво крстиача и жијо, затим ријиде, појови, мривачка кола, свети ијид.)

ЈЕДАН ГОВОРНИК

Стаи тужни зборе ... Умро је наш уважени Шамика Кирић. Умро је наш вечити младожења. Добио је грозницу и лечио се Моризоновим пилулама. Али му није помогло ... Ето, све су овде његове несуђенице, кћери и унуке. Изашла је цела Сент-Андреја, да га последњи пут испрати ... Он је то и заслужио. Он је био наш "Српски Денди". Увек шик, увек галантом. Увек је читао дамен цајтунг, али иикад грађанско право. Али је зато продавао кућу за кућом, земљу за земљом, само да путује, путује и сервира даме. Свакој је обрицао да ће је узети. И кад то каже сам се горко насмеши. И свака којој је то обећао срећно се удала ...

ГЛАС

Погледај Софро, оног старца што плаче ... Ко је то? То је твој син Пера ...

ПЕРА

(Плачући)

Тужни спроводе. Умро ми је брат и ја сам остао сам као трули пањ. Ох, сад да ми је отац жив, љубио бих му руке и молио га да ми опрости ...

ЈЕДАН ГОВОРНИК

Опраштајући се са Шамиком Кирићем, обећавам да ће му све његове несужењенице и све његове питомице овећати гроб цвећем. На плочи покрај његовог имена урезаћемо му још и име: “Вечити младожења” ... На крају узвикнимо сви покојнику: “Вечнаја Памјат”.

ГЛАСОВИ

Вечнаја Памјат ...

(Слика се ѓаси)

(Крај сну)

СОФРА

(Крикне)

Шамика! ... Шамика! ... Сан! ... Господи Помилуј

(Крсџи се)

Господи Помилуј! ... Господи! ... Господи! ...

ШАМИКА

(Улеџи)

Папа, мајн Гот ... Папа, шта вам је? ...

СОФРА

(Тешико љлачући)

Ходи! Ходи! ... Ходи! Сине, душо ... Ходи! ... Јеси ли то ти? ...

Јеси ли ми жив? ... Приђи ближе! Још! Да те загрлим ...

(Грли ѓа љлачући)

Сине, сине мој ... Гле како си ми оћелавио ... А био си моје куждраво дете ... Образ бледкаст ... А коса ти се спуштала у свиленим бурмама по челу и уз врат ... Сви су те звали “Мали Фишкал” ... Увек си био обучен у атилу и мали црн калпак од свиле ... На ногама жуте мамузе, без жвркова, да те повреде ... Био си право мамино дете ... Шамика! Шамика! Жениии се! ...

ЗАВЕСА

ПЕТА СЛИКА

После године и више дана. Појодне. Код Соколовићевих. Соба Лулина. Кроз прозор се види снег.

ЛУЛА

(Сјреда лево, у наслоњачи. Сва је у белом. На њој бео покривач. Лице јој је воишано, црне круине очи са посмрћним сјајем)

ШАМИКА

(Улази. У црнини. Тужан, али још пази на елеганцију. У руци му букет. Љубазно, али сломљено)
Мој поклон ... Љубим руку господична ... Један мали букет.
(Седне)

ЛУЛА

(Узима цвеће, мирише га и савља на крило)
Питаћу вас нешто. Али, реците ми искрено ... Како вам се не досади да читаву годину дана посећујете једну самртницу као што сам ја?

ШАМИКА

(Сео покрај ње)
Ах, гумиласти! Ви не знате како ме у срце дира ваша бољка.
Затим ...

ЛУЛА

Ја се дивим вашем великодушју. Ми смо већ велики пријатељи ...

ШАМИКА

Једини! ... Знате, милостива, ја сам тако сам. Што ми је било драго помрло је ...

ЛУЛА

И ја ћу скоро. Врло скоро.

ШАМИКА

И шта ми онда остаје? ... Ни гитар више не могу узети у руке. А некад сам знао и флауту и у пиколо и у мандолину свирати. Ах, гумиласти! Како је глуп живот ...

ЛУЛА

Господине Кирићу, жао ми је што толико труда полажете за мене. Зар вам пије досадно са мном?

ШАМИКА

Ах, та манте! Како би ми било са вама досадно? Мени је код моје куће тако тужно и тешко ... Успомене, само успомене.

ЛУЛА

Ја сам болесна и не гледам вас као друге девојке. Верујте да би свака девојка са вама била срећна.

ШАМИКА

Ах, ал моји покојници? ...

ЛУЛА

Прошла је година дана од смрти ...

ШАМИКА

Како је то тужно: већ година дана!

ЛУЛА

Потражите неку, која ће вас утешити.

ШАМИКА

Ја сам најрадије код вас.

ЛУЛА

Код болесне девојке?

ШАМИКА

Ништа зато. Ја поштујем и оно што је некад било, а не само што је сад. Ваша намет је иста. Ваша пређашња слика незаборавима. А садашња ме на исту потсећа.

ЛУЛА

Ви сте прави галантом. Ја вас сажалевам господине Кирићу.

ШАМИКА

Зашто?

ЛУЛА

(С уздахом)

Што вас усрећити не могу ... Камо среће да сам вас место њега познавала.

ШАМИКА

Већ сам оматорио.

ЛУЛА

Ништа зато - жените се.

ШАМИКА

Коју да узмем? ... Терке мојих првих вереница?

ЛУЛА

Бирајте која вам се допада.

ШАМИКА

Није то лака ствар.

ЛУЛА

Не треба је држати за тешку, на онда лако иде.

ШАМИКА

(Нежно)

Ах!

(Нежније)

Ах, фрајла Лула! ...

(Још нежније)

Ах, ту кља-неее ...

ЛУЛА

Видите, ја ћу вам нешто казати. Али држим да ће остати тајна.

ШАМИКА

Зар о томе сумњате?

ЛУЛА

Боже сачувај. Та ја знам да су ваша уста затворена кутија.
(Насмеши се)

ШАМИКА

Како се неописано смешите? Каква светлост очију и ...

ЛУЛА

(Узда)

И каква иронија заивот! ... Знам!

ШАМИКА

(Брише сузе)

Ах, да ме не виде ваши ... Јесу ли ту?

ЛУЛА

Ту су. И мати и брат.

(Важно и озбиљно)

Али, сад ме слушајте ... И тајна! ... Тајна?...

ШАМИКА

Заклињем се.

ЛУЛА

Видите, ја сам болесна и опет би се удала. Онај кога сам волела оженио се брзо. Срце му на лако узело мој живот. Млада сам још а морам умрети ... Ах ... А ја сам тако хтела срећна бити! Тако рада! Бити срећна и својом добротом кога усрећити ...

(Пауза)

ШАМИКА

(Прелази код њрозора)

ЛУЛА

Кад умрем нема оног, који ће моје срце у спомен држати. Овако болесна би се удала, на лакше умрла ... Само у тој мисли би се удала. Само у тој, да ме ко искрено жали.

ШАМИКА

(Замислиљено)

Па ви бисте се баш удали фрајла Лула?

ЛУЛА

Бих.

ШАМИКА

(Тешко)

Бил' пошли за мене?

ЛУЛА

Пошла бих! ... Ви сте ми били вернији и искренији друг но све моје другарице. Од како сам болесна, све ваше време мени сте жртвовали.

ШАМИКА

Па ни једном вам нисам донео моде-журнал.

ЛУЛА

Па опет ви сте се жртвовали за мене. Ах, ви ме просите!

ШАМИКА

Ја вам дајем своју руку.

ЛУЛА

(Прихвати је)

Ах! ...

(Пауза)

ШАМИКА

Шта ће мати о томе рећи?

ЛУЛА

Над ово мало живота ја сам господар.

ШАМИКА

Могу ли вас од матере запросити?

ЛУЛА

Можете.

ШАМИКА

Ако буде противна?

ЛУЛА

Дужност је запитати је. Друго је наша ствар.

ШАМИКА

Видите Лула и ја сам несрећан. Прво у породици. А друго у избору писам био срећан. Нисам се могао оженити ... Нек буде.

ЛУЛА

Ма три дана име таквог пријатеља послала, лакша ће ми бити смрт.

ШАМИКА

Дакле свршено?

ЛУЛА

Да.

ШАМИКА

Идем да питам вашу маму.

ЛУЛА

Ако мајка не одобри, ми ћемо се тајно венчати ...

ШАМИКА

Тајно?

ЛУЛА

Да и то што брже! Одмах!

ШАМИКА

Чим свршим разговор са вашом мамом, одмах идем да пађем сведоке и попа. Попа ћу платити колико год хоће само да се све сврши одма. Па после идем у Пешту за невестински вео и венчаницу. Све то треба донети што пре код тебе.

ЛУЛА

Како, ако не дозволе?

ШАМИКА

Ах, гумиласти! ... Па, ето, кроз прозор.

ЛУЛА

Врло добро! И онда зором ...

СОКОЛОВИЋКА

(Улази)

ШАМИКА

Добар дан милостива ... Чиним подворење милостива.

СОКОЛОВИЋКА

Драго ми је.

ШАМИКА

(На десној сѝрани, с ѝреда)

Смем ли да вам нешто кажем ...

(Она ѝрилази)

Знате ... Хтео бих да фрајла Лула не чује ... Дошао сам код вас послом ...

СОКОЛОВИЋКА

Шта то може бити? ... Да немате какве мустре из Пеште?

ШАМИКА

Фрајла Лула је јако болесна, јел те?

СОКОЛОВИЋКА

Доктор тако каже.

ШАМИКА

Па како да умре неудата?

СОКОЛОВИЋКА

Шта можемо?

ШАМИКА

Уверени сте, да сам пријатељ фрајла Лули?

СОКОЛОВИЋКА

Најбољи. Она сама признаје да би без вас већ давно умрла.

ШАМИКА

Ја се жртвујем за њу.

СОКОЛОВИЋКА

Видим и захваљујем вам.

ШАМИКА

И ја хоћу да се жртвујем за њу.

СОКОЛОВИЋКА

Како?

ШАМИКА

Дошао сам да од вас просим руку фрајла Луле.

СОКОЛОВИЋКА

(Забезекнуто)

Какву руку?

ШАМИКА

Руку ваше Луле. Да се уда за мене ...

СОКОЛОВИЋКА

Шта ви господине говорите. Да узмете Лулу?

ШАМИКА

Јест, да је узмем.

СОКОЛОВИЋКА

А не видите да је она упола у гробу?

ШАМИКА

Моје је срце њен гроб.

СОКОЛОВИЋКА

Богами, ја вас не разумем.

ШАМИКА

Ја вас разумем. Мислите да тако болесна девојка не може се удати.

СОКОЛОВИЋКА

Да то њој кажем помислила би да сам полудела.

ШАМИКА

Ја сам са њом већ све свршио.

СОКОЛОВИЋКА

Није могуће?

ШАМИКА

Питајте њу.

СОКОЛОВИЋКА

(Прилази Лули)

Господин Кирић је полудео.

ЛУЛА

Зашто?

СОКОЛОВИЋКА

Знаш шта је разговарао са мном?

ЛУЛА

Шта?

СОКОЛОВИЋКА

Проси те. Хоће да те узме, а ти си болесна. Није ли то луд човек?

ЛУЛА

Није луд.

СОКОЛОВИЋКА

Дакле ти знаш да те проси?

ЛУЛА

Знам. Већ ме испросио. Дала сам му руку. Само још ти да даш благослов.

СОКОЛОВИЋКА

(Ошћиро)

А знаш ли да си болесна?

ЛУЛА

Знам. И скоро ћу умрети ...

СОКОЛОВИЋКА

Па каква је то удаја?

ЛУЛА

Па зар нисте чули да се која удала, па после три месеца умрла.

СОКОЛОВИЋКА

Ал' су биле здраве кад су се удале.

ЛУЛА

И моја је душа здрава. Више душа него тело. Ја ћу се удати за њега ма и трећи дан умрла.

СОКОЛОВИЋКА

Та јели могуће?

ЛУЛА

Кад њему није противно, шта вама смета?

СОКОЛОВИЋКА

Видим да си узрујана. После ћемо разговарати.

(Прилази Шамики, тихо)

Господине Кирићу ... Хоћете ли да узмете моју млађу кћер Паулину. Њој је осамнаест година.

ШАМИКА

Ви се шалите.

СОКОЛОВИЋКА

Не шалим се. Питам: Хоћете ли Паулину?

ШАМИКА

Та зар не видите да сам ћелав?

СОКОЛОВИЋКА

Колико вам је година?

ШАМИКА

Четрдесет и осам.

СОКОЛОВИЋКА

Мој муж је имао педесет и две кад ме је узео. И била сам годину дана млађа од Паулине.

ШАМИКА

Ја сам доиста рад да се фрајла Паулина срећно уда.

СОКОЛОВИЋКА

Па усрећите је.

ШАМИКА

Само фрајла Лулу! ... Она хоће један дан по вољи да живи.

СОКОЛОВИЋКА

Ја сад идем, а ви се размислите.

ШАМИКА

Размислите се ви.

(Соколовићка излази)

(Прилази Лули)

Ваша мати не допушта.

ЛУЛА

Знам.

ШАМИКА

Шта ћемо сад радити?

ЛУЛА

Ко је од моје душе господар осим Бога?

ШАМИКА

(Одлучно)

Ја сам готов.

ЛУЛА

И ја сам готова.

ШАМИКА

Ах, кунстшттик! ...

ЛУЛА

Како ћемо са матером?

ШАМИКА

Она се неће предомислити, а ни брат.

ЛУЛА

Зар ми сами не можемо?

ШАМИКА

Луло – допусти да ти тако кажем. Кад си толико одважна ја ћу с тобом и у ватру и у воду ... Јел не допуштају?

ЛУЛА

Не.

ШАМИКА

Хоћемо ли кога питати?

ЛУЛА

Не. Питали смо кога треба.

ШАМИКА

Хоћемо ли се у тајности венчати?

ЛУЛА

Ја сам готова.

ШАМИКА

И ја сам готов.

ЛУЛА

Па да се договоримо.

ШАМИКА

Идем да пађем сведоке ... Са њима ћу код пона ... Он је добар човек и разумеће ... Оглашење и све свршиће се на јутрењу, у раиу зору, кад у цркви не буде никог.

ЛУЛА

Молим те да буду све свеће запаљене ...

(С усхићењем)

Има да бљеште сви полилеји ... А у целој цркви има да буде побожно и

(Сиресе се)

студено.

ШАМИКА

Хоћеш ли још штогод?

ЛУЛА

Епо, тамо у другој соби, извади моју свилену хаљину из ормана. По њој нека ми се скроји венчаница.

ШАМИКА

До пола ноћи вратићу се из Пеште са готовом венчаницом ...

(Одлази у дружу собу и враћа се са једном женском хаљином)

ЛУЛА

Молим те само купи пајфинију белу свилу и венац ... Све да
буде бело као снег
(*Седа*)

ШАМИКА

Ах, у њима ћеш бити као анђео смрти. Још само у руку треба
да ти се да буктиња.

ЛУЛА

Сад жури.

ШАМИКА

(*Увио хаљину*)

Дај ми један прамен косе. Даћу је одмах фризеру да на злату
од ње извезе паша имена.

ЛУЛА

(*Сече косу*)

А кад хаљина буде готова, узми од кројачице сва парчета. Кад
умрем све се то има метути у мој мртвачки сандук ... Не за-
борави атласне ципеле.

ШАМИКА

Не брени.

ЛУЛА

Жури се сад.

ШАМИКА

Враћам се у пола ноћи са стварима.
(*Љуби јој руку*)

ЛУЛА

(*Сипресе се*)

У пола ноћи ...

ЗАВЕСА

ПРОМЕНА

Ист̄а соба. Пред зору. Лула је сама. Обучена је у невест̄инској хаљини. Пред о̀гледалом намешт̄а венац. Чет̄ири свеће око о̀гледала. Она се са муком покреће и намешт̄а. На измаку је својих снага, али не поуст̄аје. Чују се пра̀порици са саоница.

ЛУЛА

(Тр̀не се)

Ах ... Већ

(Гледа у о̀гледало)

Као мртва! ...

(Куцање на пра̀зору. Лула пра̀зи и о̀вара пра̀зор. Све по са муком)

(Шамика улази кроз пра̀зор. Обучен у пара̀дно немешко одело са ћурком, кал̄аком и сабљом)

ЛУЛА

Јели време?

ШАМИКА

(Полу̀ласно)

Јесте.

ЛУЛА

Само тихо да се не пробуде.

ШАМИКА

(За̀вара пра̀зор)

Како си бледа.

ЛУЛА

Данас је мој најсрећнији дан, најсрећнији дан ...

ШАМИКА

Јеси ли могла да се обучеш?

ЛУЛА

Једва. Мучила сам се три сата, као три године ... Али све морам издржати ... Све ...

ШАМИКА

Дозволи да ти пољубим руку ... Како си бледа!

ЛУЛА

(Тајансјивено, у неком усхићењу)

Хоћу да будем срећна ... Ма један час срећна ... Хоћу да чујем звона, кад будем улазила у цркву ... Хоћу да чујем она мала, сребрна, и она велика-златна ... Јел да су та звона дошла из раја?

ШАМИКА

Јесу ... Јесу ...

ЛУЛА

Хоћу да чујем и она тешка, громка звона ... Она тако победно, славно, васкрсно звоне ... И мене чека васкрс! ... Јеси ли већ све уредио, драги ...

ШАМИКА

Све.

ЛУЛА

Сведоци чекају, драги?

ШАМИКА

(Почиње да ѓрца)

Да!

ЛУЛА

И поп? ... И црквењак? ... Да ли су запаљене све свеће и сва кандила, драги?

ШАМИКА

(Плаче)

Јесу! ... Све блиста! ... Оба се полилеја преливају у сјају.

ЛУЛА

Тамо мора да је дивно?

ШАМИКА

(К. Г)

Дивно је! ...

ЛУЛА

(Свечано, ђајансївено)

Јели, реци ми ... реци ми драги. И то све мене чека?

ШАМИКА

(К. Г)

Тебе, драга! ... У тим невестинским хаљинама, у том венцу, све по модном журналу.

ЛУЛА

А поп какве је одежде обукао?

ШАМИКА

Златне.

ЛУЛА

(У заносу)

Ох, хајдмо ... Време је, драги ...

ШАМИКА

Време је.

ЛУЛА

Стани ... Не могу. Једва се држим на ногама ... Годину дана сам лежала ... Сама сам се облачила ... Спремала сам се као за Бога ... Ово је мој најсрећнији дан ... Хвала ти драги ... Како ћемо изаћи?

ШАМИКА

Кроз прозор. Ја ћу те одиети до саоница. У другим чекају сведоци. А после одмах на вепчање.

ЛУЛА

Како ће кроз мрак видети црквењак да долази млада?

ШАМИКА

Једне саоне ће ићи испред нас.

ЛУЛА

(Устаје одлучно)

Пођимо у име Бога ... Придржи ме! Драги!

ШАМИКА

Да прво отворим прозор.

(Оћвара га)

ЛУЛА

Угаси свеће.

ШАМИКА

(Гаси их)

ЛУЛА

(Исход руке Шамикине, дошла до средине. Гледа кроз прозор)

Одкад нисам ишла кроз зимску поћ ... Ох како је чудно, чудно ... Чудно! ... Да ли су оне звезде што тренере или пахуљице снега?

ШАМИКА

Звезде ... И ти ћеш кроз њих ићи као анђео ...

ЛУЛА

Да ићи ћу! Ићи! ... Ићи ћу преко пежних равница ... Далеко!
Како је дивно бити срећан ... Ма један дан, ма један тренутак,
драги мој!

ШАМИКА

Ја ћу се сав жртвовати за тебе.

ЛУЛА

(Стиресе се)

Како ме језа обузима. То се моја чистота спаја са снегом, са
његовом белином ... Ја сам сва снежна, сва бела ... Ја имам
права да будем срећна. Пођимо! ...

(Снажно)

Пођимо! Драги ...

ШАМИКА

У име Бога.

(Прилазе њолако њрозору. Враћа се одједном оиварају)

БРАТ

(Појављује се)

Сганите мало, господине Кирићу ...

ЛУЛА

(Цикне ѡригужено)

ШАМИКА

Шта желите?

БРАТ

Ја знам све. Од тога неће бити ништа ... Како би узимали
мртву девојку? ...

ШАМИКА

Гумиласти! То се вас не тиче.

БРАТ

Ви сте добар, господине Кирићу. Ја вас поштујем. И моја мати тако исто ... Али од овога што сте наумили нема ништа ...

ШАМИКА

Ко је то издао?

БРАТ

Мила сестро! ... Узми из твог зборника какву молитву ... Моли се да ти Бог узме из главе све што си наумила ...

(Чују се звона)

Видите, звони јутрење. Од сватова неће бити ништа.

ЛУЛА

(Укочена за пиренуџи, руке јој се дижу а тело падне)

Ах!

ШАМИКА

(Нагло је придржи)

Шта то урадисте? ...

БРАТ

(Збуњен и нешто очајан)

Сестро! ... Мила! ... Брзо воде ...

(Међу је у наслоњачу)

ШАМИКА

(Тешко, очајно)

Шта то урадисте?

БРАТ

(Као горе)

Сестро! ...

(Придирчи столицу, узима воду)

Мила!

(Шкрочи је)

Мила! Мила! ... Мила!

СОКОЛОВИЋКА

(Улећин плачући)

ШАМИКА

(Поћресен)

Лула! ... Лула! ...

(Очајан)

Ох, ту кља-неее ...

ЛУЛА

(Полако се освећује. Јако оћворених очију, узима зрчевићо ШАМИКУ за руку)

Шта је то? ... Јеси ли ту?

ШАМИКА

Ево ме ... Ево ...

ЛУЛА

(Шамики)

Кад умрем сараните ме у овој венчаници ...

ШАМИКА

(Пада на колена плачући)

БРАТ

(Плаче)

Сестро! ...

СОКОЛОВИЋКА

Чедо, шта су ти урадили? ...

ЛУЛА

(Полако се диже. Све их зледа тиешко, разрогачено. Сћресе се и падајући)

Убили сте ме ...

ЗАВЕСА

ПОГОВОР

Александар Илић припада оним генерацијама српских писаца чију је младост разрушио, а њихово деловање у књижевности неизбрисиво обележио Први светски рат. У тим генерацијама, чије је стваралаштво занимљиво и по индивидуалним донетима и по припадности оном току који називамо српском авангардом двадесетих и тридесетих година прошлога века, Илић заузима значајно место. Нажалост, као и многи вредни писци из те групе, Илић је после Другог светског рата пао у заборав. Изузимајући део текста који му је посветио Радован Вучковић у књизи *Модерна драма* (Сарајево, 1982, 557-566) о Илићевом драмском раду говорило се мало или нимало од времена његове ране и несрећне смрти. Његова поезија, роман *Глувне чини*, критички списи и учешће у књижевном и културном животу у међуратном периоду привукли су нешто више пажње.

Рођен 1890. у Бечу, Илић је почео да објављује књижевне радове у периодици у другој деценији 20. века, а 28. априла 1912. изведена му је у Народном позоришту у Београду и прва драма, једночинска *Са својима*. Драма није

нашла на повољан одзив код критике и публике, није касније објављена нити је објављена. Изгледа да је и текст једпочинке изгубљен. Године 1914-1917. Илић је провео као добровољац у рату, а затим је студирао на Сорбони (1917-1920) Раних двадесетих година активно се укључио у књижевни и позоришни живот Београда. Сарађивао је у више гласила ("Comœdia", "Правда", "Живот и рад", "Југословенски гласник", "Књижевна крајина", "XX век") а нарочито у часопису "Мисао". Ту му је већ 1922. објављена драма *Кајање* која је касније (1933) штампана као посебна књижица. Изведена је први пут 24. маја 1924. у Народној позоришту у Београду, а играна је и у Скопљу 8. децембра 1931. Премијера је пропраћена лепим одзивом критике, тако да је Илић већ на почетку двадесетих година века ушао у круг драмских писаца од којих се очекивало да донесу нешто ново на сцену српског театра. Овај успех није био најава плоднијег драмског стваралаштва. Илићева драматизација Игњатовићевог *Вечњио̄г младожење*, настала крајем двадесетих година, била је добро примљена и често постављана на сцену (Скопље 1931, Београд 1932. и 1942, Нови Сад 1932. и 1940) Али његова друга драма, *Кабареји код "Две хемисфере"*, објављена 1936, није доживела да буде извођена. Током двадесетих и тридесетих година Илић објављује и већи број написа из теорије позоришта и филма, текућу позоришну критику и неколико интервјуа у штампи поводом појаве својих драмских радова. Четири текста из ове области (*Мисишка режије*, *Хамлеји у фраку*, *Филм као нова уметност* и *Балети*) Илић је објединио у књижицу *Бински преображаји* 1930. године. Они, како то показују наслови, упућују на основне смерове Илићевих интересовања за извођачке уметности:

за питања режије, односно позоришне интерпретације књижевних текстова, за филм, и за друге сценске форме које делују самостално или у заједници са драмским текстом (балет, игра) Пред сам рат појавила се његова амбициозније замишљена књига, нека врста мешавине историјског прегледа и теоријске расправе о театру – *Светско позориште* (1940) Илићево драмско стваралаштво и бављење теоријом позоришта и критиком прекинула је окупација. Ипак, драматизација *Вечнијој младожење* изведена је у Народном позоришту у Београду 1942. године. По завршетку рата Илић је покушао да напусти земљу, ухваћен је и осуђен 1947. на робију. По изласку из затвора извршио је самоубиство 1951, а његово дело пало је у забрав све до поповног оживљавања интересовања за “утуљену баштину” међуратне српске књижевности у последњој четвртини двадесетог века.

Малобројни подаци које поседујемо о Илићевом животу одсликавају прилично честу развојну линију у животима једног дела српске грађанске интелегенције чије је деловање достигло врхунац у двадесетим и тридесетим годинама века, а који је потиснут у сенку или физички елиминисан у Другом светском рату и после њега. Два кључна момента у Илићевом животу и деловању, која су обележила и његове драме и текстове о драми настале између два светска рата, била су духовне трауме (заједничке многим његовим савременицима) претрпљене у Првом светском рату с једне, и европско образовање стечено на студијама у Француској и обogaћено током службовања у дипломатији у Прагу и Берлину, с друге стране. Илић се стално трудио да та стечена знања пренесе у домаћу средину – кроз информативне чланке у периодици, у бројним

расправама теоријске и критичке природе и путем личног примера (писањем комада у којима је покушавао да примени постулате модерне драмске поетике) Свој та два момента у Илићевом стваралаштву допринео је формирању једног од занимљивих драмских опуса у српској међуратној књижевности.

Посебно место у том драмском опусу (о коме сам писала у раду “Драмска поетика и драмска пракса Александра Илића” у зборнику *Драма у српској књижевности*, MSC XXV/1, Београд, 1996, 237-242) заузима Илићева драматизација романа Јакова Игњатовића из 1878. године, *Вечњи младожења*. Она спада у успелије од многих драматизација дела српске књижевности играних на нашим позорницама у протекла два века. Занимљиво је да је Игњатовићев роман после Другог светског рата доживео још неколико драматизација: Петра С. Петровића, играну у Београду (1949. и 1971), Новом Саду (1950), Шапцу (1950) и Сомбору (1964); Димитрија Ђурковића (Нови Сад, 1963) и Мирослава Беловића (Београд-Земун, 1987) Илићева драматизација, највероватније због политичке неподобности аутора и чињенице да је играна за време окупације, није у то време могла бити извођена, без обзира на то што је за преношење Игњатовићевог романа на сцену очевидно постојало интересовање током друге половине века.

Илић је очевидно дуго и пажљиво радио на драматизацији *Вечњи младожења*, а разлике које постоје између сачуваних рукописа које смо користили у припреми овог издања показују да је на тексту радио и у времену између првих извођења, раних тридесетих година, и поновних појава *Вечњи младожења* на сценама у раним четрдесетим годинама века. Сачуван је и један драгоцен документ о

његовој замисли драматизације: Илићево писмо Ристи Одавићу од 5. септембра 1929. у Одавићевој преписци (АС, РО I, 582, објављено у целости у “Театрону”, 1994, (XVIII/89, 57) Из писма сазнајемо да је Илић дао текст своје драмске обраде *Вечитиог милодожење* Одавићу на читање и да је осетио потребу да му саопшти и неке идејне и поетичке претпоставке од којих је пошао у драматизацији Игњатовићевог романа. Између осталог, он каже:

“Да сам се у преради држао технике романа, онег би низ драмских и лепих сцена могле да пруже један сукоб, а низом сцене да даду одређену позоришну емоцију, јер постоји, већ у роману, сукоб: 1. између Шамике и брата му Пере; 2. сукоб између оце Кирића и сина му Пере; 3. Кајање Перипо и као апсурд па цео Шамикин живот, покушај венчања између Шамике и Соколовићеве.

Ви много боље знате да у модерној драми постоје две акције драмског сукоба: активна и пасивна (Чехов, Ибсен: *Росмерсхолм*) Прерађени *Вечити милодожења* је па средни једне и друге акције. А у преради постоји један основни сукоб, под видом родитељске и синовљеве љубави, између старог Кирића и сина му Шамике о женидби, кућном огњишту, модним журналима, између “јунака” и “курмахера”. Начин општења Шамике са женским светом је тако исто један драмски сукоб између природе и лажног васпитања. Ту је све у једном паралелизму трагичног и комичног, у тамној и пасивној емоцији узалудног.

Ја сам од Игњатовића узео фабулу и лица, служио сам се његовим текстом и грађом, да бих дао један полунезависан позоришни комад; једну трагикомедију, не драму, не трагедију. Има читав низ сцена којих код Игњатовића нема. Ја сам чак и језик његов задржао, као полуишчезле тонове једне забатаљене песме ишчезлог света ...

Кад бих ја режирао, онако како сам гледао код Рајнхарда и других, драме овакве врсте, уверен сам да би успех био велики. Радећи ову трагикомедију у Бечу, ја сам као патриота (и то је једна побуда преради овог романа) желео да оживим наше крајеве, који су још и данас под Мађарском. Јер некад су наши држали и кретали се по целој Пољској, Угарској и Балкану. И то не сме да се заборави. Из Беча где сам био аташе за штампу, ја сам *Вечнић* младожењу прво поднео казалишту у Загребу. Али драму су одбили. Враћајући ми рукопис послали су ми реферат о комаду где су узвикивали и узвикује 'тешко је бити Србљин'. Референт је био мишљења да се комад поправи национално, да ће се играти јер има места 'која су јака као код Достојевског'.

Вечнић младожења је једна епска песма у драмском облику о нашем народу, који под Мађарима, трагично чили. Оживимо га. ..."

Две године после овог дописивања Илића са Одавићем изведена је у Народном позоришту "Краља Александра I" у Скопљу, 25. новембра 1931, у режији Михаила Васића, "старијска трагикомедија у једној слици са променом" *Вечнић* младожења коју је "по роману Јане Игњатовића написао Александар Илић". Главне улоге играли су Пера Јовановић (Софра), Милорад Величковић (Пера), Димитрије Величковић (Шамика), Мери Подхрадски (Катица), Надежда Замфировић (Лујза) и Љубица Драгић (Лула) Затим су у току 1932. године уследиле две премијере исте драматизације. Једна је играна у Српском народном позоришту у Новом Саду, у режији Петра Матића, 27. августа, са Николом Динићем (Софра), Миланом Миљушем (Пера), Петром Матићем (Шамика), Љубицом Левак (Ка-

тица), Мајом Стефанек (Лујза) и Рахелом Ферари (Лула) као носиоцима главних улога. Друга је постављена 11. маја у Народном позоришту у Београду, у режији Јосипа Кулунџића и са сценографијом Станислава Беложапског. Она је изазвала далеко више интересовања због Кулунџићевих смелих редитељских поступака и његовог тумачења текста, који су изазвали живу и врло вредносно различиту критику ондашњих критичара. Кулунџићево виђење Игњатовића, Шамике и бидермајерског света у коладу засенили су у очима критичара Илићеву драматизацију као и успех глумца. У представи су играли Марко Маринковић (Софра), Милорад Душановић (Пера), Александар Златковић (Шамика), Ружица Текић (Катица), Ана Паранос (Лујза) и Нада Ризнић (Лула) Нешто слично се догодило и после осам година када је Томислав Танхофер поново поставио *Вечийоџ младожењу* у Народном позоришту Дунавске бановине у Новом Саду 19. марта 1940. "Старинска трагикомедија у шест слика, по Јаши Игњатовићу" изведена је са сценографијом Миленка Шербана и музиком Стевана Христића који се на премијери појавио у улози диригента. И у најавама представе и у критикама тежиште целе концепције извођења Илићевог *Вечийоџ младожење* било је пренето на Христићеву музику, на обликовање представе као музичке драме, мада критичари нису пропустили да упуте неколико лепих речи на рачун писца драматизације. У представи су учествовали Милан Ајваз (Софра), Милан Миљуш (Пера), Бранко Јовановић (Шамика), Зденка Антонијевић (Лујза), Ирена Јовановић (Катица) и Ивица Танхофер (Лула) Две године касније, Деса Дугалић је поставила 12. новембра 1942. у Народном позоришту у Београду Илићеву драматизацију у истом облику

– са музиком Стевана Христића (коју је овога пута дириговао Милан Бајшански) и сценографијом Милешка Шербана. У београдској представи улогу Шамике тумачио је опет Бранко Јовановић, к.г. а остале улоге су играли Фраи Новаковић (Софра), Милорад Душановић (Пера), Дивна Радић (Катица), Олга Спиридоновић (Лујза) и Мира Јевтић (Лула) Михаило Васић се и 1932. и овом приликом задовољио улогом Чамче. Представа није наишла на добар пријем код критике, а са овом поставком завршила се и досадашња историја позоришних извођења Илићеве драматизације Игњатовићевог романа.

У већ наведеном писму Ристи Одавићу Илић је споминуо како има намеру да објави *Вечийног младожењу* али, колико знам, до тога није дошло. Зато сам у приређивању овог издања била упућена на три рукописа, куцања машином. Два се налазе у Архиву Народног позоришта у Београду (оба под сигнатуром 1268) Први од њих, који је, чини ми се, и најстарији, има уместо имена лица залепљен плакат са премијере у Скопљу, 25. новембра 1930, са накнадно откуцаним описом лица на истој страници. Овај текст се местимично, али не и битно, разликује од остала два примерка. Други, заведен под истом сигнатуром, поси на корицама ознаку “за сценаристу” и садржи на маргинама и празним страницама доста накнадно уписаних информација о извођењу – од имена глумаца и сценографских упуштава до пазнака музичких нумера, забележених оловком. Овај текст се иначе скоро дословце поклапа са трећим рукописом који се налази у Архиви Српског народног позоришта у Новом Саду. Рукопис је целовит, са именима лица, без накнадних допуна и био је намењен инспцијенту (Библиотека дела и улога, сигн. 18/IIa) Тај

рукопис послужио ми је као основа за ово издање. Разлике које постоје између првог на једној, и друга два на другој страни су ретке и невеликог обима тако да их писам посебно означаваала. Измене се углавном састоје од драматуршки корисних изостављања појединих реплика или сажимања текста унутар реплика (у разговору Софре, Чамче и Кречара о путовању у Пољску у првој слици, у дијалогу Катице и Пере на почетку друге слике, у дијалогу Софре и Шамике после првог сна, у опису Шамикине старости у трећем сну и сл) Поред тога што доприносе одржавању ритма радње, ова скраћења понекад имају и улогу смањивања емотивних тензија што такође доприноси ефикасности текста (као у наведеном разговору Катице и Пере у другој слици)

За жаљење је што Илић није остварио свој план да објави дефинитивни текст драматизације *Вечитој младожење* зато што се може претпоставити да би он био још више прочишћен од реплика које на појединим местима непотребно расплињавају и успоравају радњу. Тиме би пажиња и вештина са којима је Илић поступао са Игњатовићевим романом у процесу његовог адаптирања за сцену боље дошле до изражаја. Међутим, и у овом облику можемо уочити како су Илићево дубоко разумевање за свет Игњатовићевих јунака, те осећање за језичко и стилско изражавање њихових мисли и емоција, удружени са ауторовим богатим познавањем драматургије и смислом за сцену, заједнички обликовали ову успелу драматизацију.

Марџа Фрајнд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

792.2

792.2.091(497.11)

ИЛИЋ, Александар

Вечити младожења : старинска трагикомедија у 5 слика са променом / по роману Јаше Игњатовића написао Александар Илић. – Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 2004 (Петроварадин : Алфаграф). – 133 стр. : ауторова слика ; 15 см. – (Библиотека Драмска баштина ; коло 11, књ. 4)

Слика Ј. Игњатовића. – Тираж 300. – Стр. 123–131:
Поговор / Марга Фрајнд.

ISBN 86–80629–25–1

1. Игњатовић, Јаков

а) Игњатовић, Јаков (1824–1889?) – “Весели младожења” – Сценско извођење

б) Илић, Александар (1890–1951) – “Зона Замфирова” – Драматизација

COBISS.SR-ID 118436620

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ЈЕДАНАЕСТО КОЛО

Књига 1

БИДО

Јанко Веселиновић и Драгомир Брзак

Књига 2

ПОТЕРА

Јанко Веселиновић и Илија Станојевић

Књига 3

ЗОНА ЗАМФИРОВА

Сима Бунић

по приповеци Стевана Сремца

Књига 4

ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА

Александар Илић

по роману Јаше Игњатовића

Књига 5

НА ЛЕЂИМА ЈЕЖА

Миодраг и Светолик Никачевић

по роману "Српска трилогија" Стевана Јаковљевића

>